

TÜRK-İŞ

TÜRKİYE
İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU

BAŞKANLAR KURULUNA SUNULAN

ASGARİ ÜCRET RAPORU

7 TEMMUZ 1993
ANKARA

1.3806
R
3
7

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

TÜRK-İŞ

TÜRKİYE
İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU

BAŞKANLAR KURULUNA SUNULAN

ASGARİ ÜCRET RAPORU

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

7 TEMMUZ 1993

Tarih:.....ANKARA

Demirbaş No:.....132

Tasnif No: 331.8806.Baş A 1993

Bilgi Merkezi İstanbul

TÜRK-İŞ

Bilgi Merkezi

S U N U Ş

Bugün, birçok ülkede tartışma konusu bile edilmeyen temel ilkelerden biri; işçiye ve ailesine insanca yaşamasını olanaklı kılacak ve insanlık onuruyla bağdaşacak bir ücret ödenmesi gerektiğidir.

Emek karşılığında elde edilen ücret, hemen hemen tek gelir kaynağı olması nedeniyle işçi açısından yaşamsal öneme sahiptir. İşçinin yaşama düzeyi büyük ölçüde aldığı ücrete bağlıdır. Bu nedenle, ücret geçmişte olduğu gibi yalnız ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal bir olgu olarak düşünülmelidir.

Bu kapsamda, insan onuruna uygun bir yaşama düzeyinin sağlanabilmesi ve sefaleti önlemek, çözülmesi gereken bir sorun olarak görülmekte, çalışanların aşırı düşük ücretlere karşı korunması hedeflenmektedir.

Nitekim geniş bir çalışan kitlenin ekonomik ve sosyal durumlarını yakından ilgilendiren önemli bir uygulama olarak asgari ücret; işçilerin ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir gelir ve yaşama standartını belli ederek, korunmasını sağlamak amacına yönelik bir yapılanmadır.

Türkiye'de ülkenin mevcut ekonomik ve sosyal yapısı, tesbit edilişi ve ilgilendirdiği geniş kitle nedeniyle asgari ücret büyük önem taşımaktadır.

Konfederasyonumuz, toplumun ekonomik ve sosyal sorunlarını bir bütün olarak kabul etmektedir. Sadece sendikalı işçilerin değil, yaşamını aldığı ücretle sürdüren tüm çalışanların temsilcisidir. Bu düşünceden hareketle asgari ücret konusuna önem verilmektedir.

Endüstriyel ilişkiler bakımından ayrı bir önemi bulunan asgari ücret konusunda ARAŞTIRMA MERKEZİ tarafından hazırlanan bu çalışmanın yararlı olmasını dileriz.

TÜRK-İŞ YÖNETİM KURULU

İ Ç İ N D E K İ L E R

- I- Giriş
- II- Asgari Ücret Tanımı
- III- Asgari Ücret ile ilgili Uluslararası Düzenlemeler
 - Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Belgeleri
 - Avrupa Sosyal Şartı
- IV- Türkiye'de Asgari Ücret ile ilgili Yasal Düzenleme
- V- Asgari Ücret Tesbitinde İlkeler
- VI- TÜRK-İŞ'in Asgari Ücrete Yaklaşımı
 - 1475 Sayılı İş Yasası 33.Madde ile ilgili Değişiklik Önerisi ve Gerekçesi.
 - Asgari Ücret Tesbitinde Savunulan İlkeler
 - . Asgari Ücretin Net Olarak Ödenmesi Gereği
 - . Asgari Ücret Tesbitinde Aile Faktörü
 - . Hakça Gelir Dağılımını Sağlamaya Yönelik Bir Asgari Ücret
 - . Fiyat Artışlarını Karşılacak Düzeyde Bir Asgari Ücret
 - . Asgari Ücret Tesbitinde Esas Alınan Harcama Kalıbı
 - . Asgari Ücretin Ulusal Düzeyde Tek Tip Olarak Belirlenmesine Devam Edilmesi Gereği
 - Asgari Ücret ve Gıda Harcaması
- VII- Sonuç
- VIII- Asgari Ücret ile ilgili Temel Göstergeler (Tablolar)
- Ekler ;
 - Ek 1 : İş Kanunu 33.Madde ve Asgari Ücret Yönetmeliği
 - Ek 2 : 1992 Yılı Asgari Ücret Tesbit Komisyonu Kararı
 - Ek 3 : Uluslararası Çalışma Örgütü'nün; Özellikle Gelişmekte Olan Ülkelerde Asgari Ücretlerin Tesbit Edilmesine Dair 131 Sayılı Sözleşmesi

T A B L O L A R

Tablo 1	-	Asgari Ücret ve Yapılan Kesintiler
Tablo 2	-	Genel ve Özel İndirimlerdeki Gelişmeler ve Asgari Ücret
Tablo 3	-	Asgari Ücret ve Milli Gelirdeki Gelişmeler
Tablo 4	-	Aylar İtibariyle Asgari Ücrette Reel Gerileme
Tablo 5	-	Bazı Temel Maddelerini Satın Alabilmek İçin Çalışılması Gereken Süreler
Tablo 6	-	Asgari Ücret ve Gıda Harcamasındaki Gelişmeler
Tablo 7	-	Belirleme Tarihleri İtibariyle Asgari Ücret
Tablo 8	-	Yürürlük Süresi İtibariyle Asgari Ücretin Brüt ve Net Tutarları
Tablo 9	-	Ortalama Asgari Ücrette Nominal Gelişme
Tablo 10	-	Asgari Ücrette Reel Gelişmeler

A S G A R İ Ü C R E T

I- GİRİŞ

Çalışanların ekonomik ve sosyal durumlarının düzenlenmesi amacına yönelik önemli uygulamalardan biri asgari ücrettir. Ücretlerin asgari düzeyinin belirlenmesi ile, işçilerin ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir gelir ve yaşama standartının en az düzeyi belli olmaktadır.

Nitekim Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) de, bu alanda kabul ettiği sözleşme ve tavsiye kararları ile asgari ücretin tesbitini birtakım kurallara bağlamış ve çalışanların aşırı düşük ücretlere karşı korunmasını amaçlamıştır.

Bugün birçok ülkede tartışma konusu bile edilmeyen temel ilkelere biri; işçiye ve ailesine insanca yaşamasını olanaklı kılacak ve insanlık onuruyla bağdaşacak bir ücret ödenmesi gerektiğidir. Uluslararası kuruluşlarda da tartışılan bu konu sonuçta şöyle bağlanmıştır; Bir işyeri eğer bir işçiye insanlık onuruna yaraşan ve insanca yaşaması için elverişli bir ücret ödeyemiyorsa o işyeri, ekonomik ve sosyal politikaya uygun açılmış bir işyeri değildir. O işyerinin kapanması, ülkenin ekonomik ve sosyal politikasının bir gereği olmalıdır (1).

Türkiye'de ise, asgari ücret mevcut ekonomik ve sosyal yapısı, tesbit edilişi ve ilgilendirdiği geniş kitle nedeniyle ayrı bir anlam ve önem taşımaktadır. Bugün yürürlükte bulunan 1982 Anayasası açısından asgari ücretin belirlenmesinde geçmişteki ulusal mevzuatta ve uluslararası düzenlemelerde yer alan "insanlık onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi" yerine yeni bir yaklaşımla yalnızca "ülkenin ekonomik ve sosyal durumu" gözönünde tutulmaktadır.

Ülkemizde asgari ücretlerin geniş bir çalışan kesimi doğrudan ilgilendirdiği bilinmekle birlikte çalışma hayatıyla ilgili diğer istatistikî verilerde olduğu gibi bu konuda da güvenilir ve kesin rakamlar bulunmamaktadır. Ancak OECD'nin Türkiye 1993 raporunda bu konuda şu görüşlere yer verilmektedir: "Resmî tahminlere göre asgari ücret alan işçilerin sayısı 700 bin civarındadır. Başka tahminlere göre muhtemelen asgari ücrete yakın ücret alan işçilerin sayısı 4 milyon civarındadır (2).

Bugünkü Koalisyon Hükümeti de ülkemizde ayrı bir önem ve anlam taşıyan Asgari Ücret ile ilgili Ortak Hükümet Protokolünde bazı düzenlemelere yer vermiştir. Protokolde ekonomide temel yaklaşım içinde "Refahı tabana yaymak ve gelir dağılımındaki çarpıklıkları eritmek için gerekli bütün önlemlerin alınması, ülkenin önemli ve acil gereksinimidir..." denmekte, sosyal devlet kapsamı içinde de "Asgari ücret aşamalı biçimde vergi dışı bırakılacaktır" hükmüne yer verilerek çalışanların bir yaşam rahatına kavuşturulması, sıkıntılarından kurtarılmasının, hükümetin vazgeçilmez ve hiçbir surette ertelenemez görevi olduğu belirtilmektedir (3).

1993 yılı Programında da "Gelir ve Refah Dağılımı" başlığı altında "Ücretli kesim üzerindeki vergi yükünün hafifletilmesi ve bu kesimin milli gelirden daha adil pay alması amacıyla asgari ücretin vergi dışı bırakılmasıyla ilgili çalışmalar tamamlanarak, Gelir Vergi Kanunu'nda değişiklik yapılmıştır. Bu konuda Bakanlar Kuruluna özel indirim tutarlarını sanayi kesiminde çalışan 16 ve üstü yaştaki işçiler için uygulanan asgari ücret tutarına kadar artırma yetkisi verilmiştir"(4) şeklinde asgari ücretle ilgili düzenlemeler yer almaktadır.

II- ASGARI ÜCRET TANIMI

Asgari ücretle ilgili olarak çalışmanın diğer bölümlerinde ayrıntılı olarak durulacağı çeşitli tanımlar yapılmaktadır.

TURK-İŞ temel ilkeleri doğrultusunda, Asgari Ücretin işçi ve ailesinin günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre insanca yaşamasını mümkün kılacak, insanlık onuruyla bağdaşacak bir ücret olduğu görüşündedir.

1475 sayılı İş Kanunu 33.maddesi Asgari Ücret başlığını taşımakta birlikte tanıma yervermezken, Asgari Ücret Yönetmeliği 1.maddesinde 1475 sayılı İş Kanununun 33.maddesinde öngörülen asgari ücreti "işçilere normal bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücrettir." (5) şeklinde tanımlamaktadır.

Öğretide ise daha farklı tanımlar yapılmaktadır. Bir tanıma göre "...En az ücret herşeyden önce uygar ve çağdaş bir toplum içinde yaşayan orta bir işçinin olağan gereksinimlerini karşılayan bir ücret olarak kabul edilmektedir. Başka bir deyimle, en az ücret, işçiye ailesi ile birlikte yaşadığı toplumda kabul olunabilen bir yaşam düzeyi sağlayan ücrettir"(6).

Bir başka tanıma göre de en az ücret bir yandan işçiye sosyal kimliği bakımından uygun asgari bir yaşama seviyesi sağlamaya elverişli olan öte yandan da işverenleri daha düşük ücret ödemekten men eden mecburi karaktere sahip bir ücrettir (7).

Tanımlamaları bu şekilde yapılan Asgari Ücret ile ilgili gerek ulusal mevzuat gerekse uluslararası düzenlemelere ayrı ayrı bakmak, konunun incelenmesi açısından gerekli bulunmaktadır.

III- ASGARI ÜCRET İLE İLGİLİ ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

- Uluslararası Çalışma Örgütü Belgeleri :

Asgari ücrete ilişkin Uluslararası Çalışma Örgütü; "Asgari Ücret Tesbit Usulleri İhdası" hakkındaki 26 sayılı, "Tarımda Asgari Ücret Tesbiti Usulleri" hakkında 99 sayılı ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Özellikle Asgari Ücret tesbiti üzerinde duran 131 sayılı sözleşmeleri düzenlemiştir. Ayrıca bu sözleşmelerle birlikte Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 30,89 ve 135 sayılı tavsiye kararları da mevcuttur.

ILO tarafından konuyla ilgili ilk sözleşme 1928 yılında kabul edilmiştir. 26 sayılı "Asgari ücret tesbit usulleri ihdası" hakkında sözleşme 1973 yılında Türkiye tarafından da onaylanmıştır.

Sözleşmenin ilk maddesi; Uluslararası Çalışma Örgütü'nün bu sözleşmeyi onaylayan her üye devleti, toplu sözleşme yoluyla veya başka bir yolla etkili bir ücret tesbiti usulünün bulunmadığı veya o ücretlerin istisnai şekilde düşük olduğu işlerde veya işlerin bölümlerinde asgari ücret tespitine imkan veren usulleri ihdas veya muhafazayı taahhüt eder şeklindedir. Sözleşmeye konu olan işler ise imalat ve ticaret işleridir.

Sözleşmenin 3.maddesinde ise; asgari ücretlerin tesbit yöntemlerini ve bunların uygulama şekillerini tayinde onaylayan ülkelerin serbest olduğu, ancak işçi ve işverenlerin milli mevzuatın tayin edeceği şekilde ve ölçüde fakat her halde eşit sayıda ve şartlarla asgari ücret tesbit usullerinin uygulanmasına katılacakları yer almaktadır. Tesbit edilen asgari ücretlerde gerek ferdi anlaşmayla gerekse toplu sözleşmeyle bir indirim yapılamayacağı belirtilmektedir.

Ayrıca, fiilen ödenen ücretlerin uygulanacak asgari miktarların altına düşmemesi için kontrol ve müeyyide sisteminin sözleşmeyi onaylayan her üye ülke tarafından oluşturmak zorunluluğuna yer verilerek uygulanması gereken asgari ücretin altında bir ücret ödenmesi halinde her işçinin mahkeme veya diğer kanuni bir yolla (milli mevzuata uygun) kendisine borçlu kalınan mablağı talep hakkına sahip olduğu ifade edilmektedir.

Türkiye tarafından da 1969 yılında onaylanan diğer bir ILO sözleşmesi 1951 tarihli "Tarımda asgari ücret tesbiti usulleri hakkında 99 sayılı sözleşme" dir. 26 sayılı sözleşmenin dışında kalan tarım işçilerinin asgari ücret bakımından korunması bu sözleşme ve 89 sayılı tavsiye kararı yardımıyla sağlanmaya çalışılmıştır.

Ana hatlarıyla 26 sayılı sözleşmenin ilkelerini kabul ettiği söylenebilen 99 sayılı sözleşmenin özellikleri şunlardır: Yardımcı aile fertleri gibi tabi oldukları çalışma şartları nedeniyle haklarında asgari ücret hükümlerinin uygulanması mümkün olmayan kişilere gerektiğinde sözleşme hükümlerinin uygulanamayacağı kabul edilmiştir.

Ayrıca sözleşme de tarım işçilerinin asgari ücretlerinin kısmen aynı olarak ödenmesine izin verilmekle birlikte, işçilerin istismarını önleyici kayıt ve şartlara da yer verilmiştir.

Aynı konudaki 89 sayılı tavsiye kararında da ileri hükümlere rastlanmaktadır. Asgari ücretlerin tarım işçilerine uygun bir hayat düzeyi sağlaması zorunluluğu, bu konuda anketlerin düzenlenmesi bu çerçevededir.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 1970 yılında kabul edilen önemli bir diğer sözleşmesi, Gelişmekte Olan Ülkelerde Özellikle Asgari Ücret Tesbiti Üzerinde Duran 131 sayılı Sözleşmedir.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde çok düşük ücret alan işçilerin korunması amacıyla kabul edilen sözleşme özetle şu noktaları içermektedir:

Sözleşmeyi onaylayan her üye devlet bir asgari ücret sistemi oluşturacaktır. Sistem her ücret grubunu, ihtiva eden ve istihdam koşulları böyle bir kapsama girmeye uygun olan tüm ücretlileri içerecektir.

Ayrıca, tesbit edilecek asgari ücretlerin kanun kadar güçlü olması ve uygulamayanlara cezai müeyyideler uygulanması, diğer taraftan toplu sözleşme özgürlüğüne saygı duyulması gerekmektedir.

Asgari ücretler tesbit edilirken, ülkedeki genel ücret seviyesi, işçilerin ve ailelerinin gereksinimleri, kalkınma ve istihdam sorunları gözönünde tutulacaktır.

Asgari ücret ulusal şartlar ve taleplere uygun olarak zaman zaman saptanacak ve ayarlanacaktır.

Asgari ücretleri ülkedeki işçi-işveren kuruluşlarının temsilcileri ve diğer yetkililer tesbit edeceklerdir.

Uluslararası Çalışma Örgütü, 131 sayılı Sözleşme ile ilgili olarak özellikle gelişmekte olan ülkelerde asgari ücretlerin tesbit edilmesine dair 135 sayılı bir de tavsiye kararı almıştır.

135 sayılı tavsiye kararıyla, asgari ücretlerin tesbit edilme amaçları, asgari ücretlerin düzeyinin tayiniyle ilgili ölçütleri, tesbit sisteminin uygulanma alanı, tesbit usulleri, ayarlanması ve uygulama tedbirleri belirlemiştir. Buna göre;

Tesbit edilen asgari ücretler fakirlikle mücadele etmek ve bütün işçilerin ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamak için izlenecek politikanın unsurlarından birini oluşturmalıdır.

Tespit edilen asgari ücretlerin esas amacı, ödenecek ücretlerin asgari düzeyleriyle ilgili olarak işçilerin gerekli sosyal korunmasının sağlanması olmasıdır.

Asgari ücret düzeyinin saptanmasında; işçilerin ve ailelerinin ihtiyaçları, ülkedeki ücret düzeyi, hayat pahalılığı, sosyal güvenlik yardımları, diğer sosyal gruplarla karşılaştırmalı yaşam düzeyleri gibi kriterler gözönünde tutulmalıdır.

Asgari ücretlerin belirlenmesinde hayat pahalılığı ve diğer ekonomik şartlardaki değişiklikler gözönünde tutulmalı zaman zaman ayarlanmalıdır (8).

- Avrupa Sosyal Şartı :

Asgari ücreti yakından ilgilendiren bir diğer önemli uluslararası belge; İnsan Hakları Sözleşmesinin ekonomik ve sosyal haklar bakımından tamamlayıcısı olan Avrupa Sosyal Şartı'dır.

Türkiye'nin, Avrupa Topluluğuyla bütünleşme doğrultusundaki isteğinin bir gereği olarak Avrupa Sosyal Şartı'nda yer alan hükümlere uymasını önemli kılmaktadır. Ülkemizin, sosyal şartta, sosyal politika hükümleri arasında yer alan "Ücret Politikası" ile ilgili hükmü dikkate alması zorunludur.

Sosyal Şart'ın ayırım gözetmeksizin güvence altına aldığı temel haklardan biri; "Adil Bir Ücret Hakkı" başlığıyla düzenlenen 4.maddedir.

4.maddeye göre, Adil bir ücret hakkına etkin bir geçerlilik kazandırmak üzere;

. Çalışanların kendilerine ve ailelerine saygın bir yaşam düzeyi sağlayacak ücret hakkına sahip oldukları belirtilmektedir. Başka bir ifadeyle, işçilerin kendilerine ve ailelerine uygun bir yaşam standartını sağlayacak şekilde bir ücretin hak olarak tanınması öngörülmektedir.

Ayrıca ;

. Özel durumlardaki istisnalar haricinde, çalışanların fazla çalışma karşılığında zamlı ücret almaya hak sahibi olduklarının tanınması;

. Çalışan erkeklerle kadınlara eşit işe eşit ücret ödenmesinin hak olarak tanınması;

. Tüm çalışanların işlerine son verilmeden önce uygun bir bildirim süresi hakkına sahip oldukları;

. Ücretlerden ancak, ulusal yasalar veya düzenlemelerle belirlenmiş veya toplu sözleşmeler veya hakem kararıyla saptanmış koşullar ve ölçüler içinde ke-sinti yapılmasına izin verileceği;

Bu hakların kullanılmasının, özgürce yapılmış toplu sözleşmeler, yasal ücret saptama usulleri veya ulusal koşullara uygun başka yollarla sağlanması öngörülmüştür (9).

IV- TÜRKİYE'DE ASGARI ÜCRET İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEME

1982 Anayasasının 55.madde III.fıkrası; "Asgari ücretin tesbitinde ülkenin ekonomik ve sosyal durumu gözönünde bulundurulur" hükmüne yer vermektedir.

1475 sayılı İş Kanunu'nun 33.maddesinde: "Hizmet akdi ile çalışan ve bu kanunun kapsamına giren her türlü işçi ile gemi adamı ve gazetecilerin ekonomik ve sosyal durumlarının düzenlenmesi için Çalışma Bakanlığınca Asgari Ücret Tespit Komisyonu aracılığı ile ücretlerin asgari hadleri en geç iki senede bir tesbit edilir" hükmü yer almaktadır.

12.2.1972 tarihli ve 14097 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan asgari ücret yönetmeliğinde ise asgari ücret:

. "İşçilere normal bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret" olarak tanımlanmıştır (Madde 1).

. Asgari ücret, işçilerin 16 yaşını doldurmuş olup olmadıklarına göre ayrı ayrı tesbit edilir (Madde 5/1). Bu hüküm dışında Asgari ücretin saptanmasında yaş ve cinsiyet farkı gözetilmez (Madde 2).

. Asgari ücret, mahalli veya bölgesel yahut ülke düzeyinde olmak üzere bir işkolu veya birden fazla işkolu yahut bütün işkollarını kapsayacak şekilde tespit edilir (Madde 3).

. Asgari ücretin tespitinde uygulanan usul ne olursa olsun, 1475 sayılı Kanunun 33.maddesinde yer alan işçi, gemi adamı ve gazetecilerin çalıştığı hiçbir işkolu ve hiçbir mahal, asgari ücretin dışında bırakılamaz (Madde 3/2).

. Asgari ücretin saptanmasındaki esaslar başlığı altında; Asgari Ücret Tesbit Komisyonu, asgari ücretin saptanmasında, 3 ncü maddede belirtilen kapsam durumuna göre;

- a) Sosyal durumu,
 - b) Ekonomik durumu, ücretliler geçinme indekslerini, bu indeksler yoksa geçinme indekslerini,
 - c) Fiilen ödenmekte olan ücretlerin genel seyrini,
 - d) İşkolu veya işkollarının niteliğini,
- gözönünde bulundurur (Madde 5/2).

. İşverenin sorumluluğu bölümünde; işçilere saptanan asgari ücretlerden düşük ücret ödenemez.

Hizmet akitlerinde ve toplu iş sözleşmelerine, asgari ücretlerden daha düşük ücret ödenmesini öngören hükümler konulamaz.

İşverenler tarafından işçilere sağlanan sosyal yardımlar sebebiyle asgari ücretten herhangi bir indirme yapılamaz (Madde 10).

Yasal düzenleme ile ilgili geniş bilgi Ek : 1' de yer almaktadır.

V- ASGARI ÜCRET TESBİTİNDE İLKELER

- Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararları:

Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararlarında tespit edilen asgari ücretin gerekçesinde uyulması gereken ilkeleri şu şekilde belirtmektedir.

1- Asgari ücret pazarlık konusu değildir. İşçinin geçimini sağlayacak yasa ve yönetmeliklere uygun, bilimsel, objektif yöntemler ve güvenilir verilerle tespit edilen taban ücrettir.

2- Asgari ücret, uzun dönemde ekonomik ve sosyal şartların iyileşmesine yardımcı, hakça gelir dağılımını sağlayıcı olmalıdır.

3- Asgari ücret, iller itibariyle malların perakende fiyat farklılıklarını gerçek olarak tespit etmek, bunların asgari ücrete yansımalarını sağlamak suretiyle ülke çapında tek bir ücret olarak tespit edilmelidir (10).

Ancak bu ilkelere büyük ölçüde uyulmadığı, TÜRK-İŞ'in asgari ücret ile ilgili yaklaşımının ele alındığı bölümde ayrıntılı olarak ortaya konulmaktadır.

Bunun dışında, OECD 1993 Türkiye raporunda da ilkelere uyulmadığı şöyle ifade edilmektedir : "Asgari ücret tesbitinde, işçilerin asgari yaşam ihtiyaçları hakkında resmi araştırmalar yapılmasına rağmen, bu araştırmalar asgari ücretin tesbitinde pek fazla önemli bir etken olmamaktadır. Bunun yerine, ekonominin çeşitli kesimlerindeki ücretler, tüketim mallarındaki enflasyon oranı ve değişik siyasi etkenler, asgari ücretlerin tespitinde daha etkin bir rol oynamaktadır(11).

VI- TÜRK-İŞ'İN ASGARI ÜCRETE YAKLAŞIMI

TÜRK-İŞ, çalışanların yaşama ve çalışma koşullarını yakından ilgilendiren asgari ücret konusundaki yaklaşımını belirli ilkeler ve ülke gerçeklerine göre sürdürmektedir.

TÜRK-İŞ, kuruluşundan beri savunduğu asgari ücretin, işçi ve ailesinin günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre insanca yaşamasını mümkün kılacak, insanlık onuruyla bağdaşacak bir ücret olduğu görüşündedir. Bu şekilde ifade-sini bulan asgari ücret tanımının oluşumuna Konfederasyonun şu temel ilkeleri esas oluşturmaktadır:

TÜRK-İŞ temel ilke olarak belirlediği konulardan biri "Ekonomik ve Sosyal Sorunlar" başlığı altında şu şekilde ifade edilmektedir;

"TÜRK-İŞ, toplumun ekonomik ve sosyal sorunlarını bir bütün olarak kabul eder. Türkiye'nin dengeli adil ve hızlı kalkınmasının, işçilerin ve tüm çalışanların ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerinin korunması ve geliştirilmesine bağlı olduğunu bilerek toplumun tüm sorunları ile ilgilenmeyi ve çözümüne yardımcı olmayı amaç edinmiştir".

Bir diğer temel ilke "Ekonomik ve Sosyal Haklar ve Ödevler" başlığı altında; "TÜRK-İŞ...çoğulcu ve özgürlükçü parlamenter demokrasi kuralları içinde işçilerin ve tüm çalışanların sosyal, ekonomik ve kültürel haklarının elde edilmesi, savunulması ve geliştirilmesi imkânlarının yaratılmasını ve sürekliliğinin sağlanmasını, bu konudaki temel hak ve özgürlüklerin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine ve Uluslararası Çalışma Teşkilâtının sözleşme ve kararlarına uygun biçimde tanınması için bütün gücü ile çalışmayı amaç bilir.." şeklinde ifadesini bulmaktadır.

TÜRK-İŞ'in "Ücret Politikası" na yönelik temel ilkesinde de; "...tüm çalışanların insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyine kavuşturulmasını ve bu sonucu sağlayacak tüm girişimleri desteklemeyi amaç edinir"(12) denmektedir.

Bu temel ilkeler doğrultusunda asgari ücreti tanımlayan TÜRK-İŞ, bu doğrultuda mevcut yasal düzenlemede yapılması gereken değişiklikleri gerekçeleriyle birlikte çeşitli defalar ilgili Kurum ve Kuruluşlara sunmuştur.

Örneğin; 21 Şubat 1985 tarihinde "1475 sayılı İş Kanunu 33.maddesinin Değiştirilmesine İlişkin Öneri" yi TBMM Başkanlığına, Başbakanlık ve ilgili bakanlıklara, siyasi parti başkanlıklarına sunmuş, ancak öneri kanunlaşmamıştır (13).

Son kez Mart/1990'da hazırlanan TÜRK-İŞ Yasa Değişiklik Önerisi içinde Asgari Ücret ile ilgili 1475 sayılı İş Kanununun 33.maddesi ile ilgili değişiklik önerisi ve gerekçesi şu şekilde belirtilmiştir (14).

- 1475 SAYILI İŞ YASASI 33.MADDE İLE İLGİLİ DEĞİŞİKLİK ÖNERİSİ ve GEREKÇESİ

MADDE 33 - ASGARİ ÜCRET

Hizmet aktiyle çalışan hertürlü işçi ile gemi adamı ve gazetecilerin ekonomik ve sosyal durumlarının düzeltilmesi için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca, Asgari Ücret Tesbit Komisyonu aracılığı ile ücretlerin asgari hadleri her yıl başında tespit edilir.

Asgari Ücret Tespit Komisyonu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının tesbit edeceği üyelerden birinin başkanlığında Çalışma Bakanlığı Çalışma Genel Müdürü, İşçi Sağlığı Genel Müdürü, Devlet İstatistik Enstitüsü Ekonomik İstatistikler Daire Başkanı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Konjonktür ve Yayın Dairesi Müdürü, Devlet Planlama Teşkilatından konu ile ilgili Daire Başkanı ile bünyesinde en çok işçiyi bulunduran en üst işçi teşekkülünden değişik işkolları için seçecekleri beş, bünyesinde en çok işvereni bulunduran en üst işveren teşekkülünden değişik işkolları için seçeceği beş temsilciden kurulur. Asgari Ücret Tespit Komisyonu en az on üyesinin katılımıyla toplanır. Üye oylarının çoğunluğu ile karar verilir. Oyların eşitliği halinde Başkanın bulunduğu taraf çokluk sayılır.

Komisyon kararları kesindir. Kararlar Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girer.

Asgari ücret, tüm işçiler için ülke düzeyinde aynı miktar olarak belirlenir.

Asgari Ücret Tesbit Komisyonunca belirlenecek ücret işçiye net olarak ödenir. Asgari ücret vergiden muaftır.

Asgari ücretin tesbiti sırasında işçi, eşi ve üç çocuğu olan bir aile olarak kabul edilir ve bağımlılık faktörü hesaplamasında bu sayı esas alınır.

Komisyonun çalışma şekli, asgari ücretin tesbiti sırasında uygulanacak esaslar ile Başkan, üye ve raportörlere verilecek huzur hakları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Maliye Bakanlığının ortaklaşa hazırlayacakları yönetmelikte belirtilir.

Asgari Ücret Tespit Komisyonunun çalışmasını sağlamak ve kolaylaştırmak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde ayrı bir büro kurulur.

GEREKÇE

Asgari ücret, işçinin ailesi ile birlikte insan onuruna yaraşır bir hayat düzeyi içinde yaşamasını sağlayacak temel ve kutsal bir ücrettir.

Bugüne kadarki uygulamalarda görülen asgari ücretin, -sefalet ücreti- olmaktan çıkarılması, ekonomik model gereği ve enflasyonist uygulamalar karşısında her yıl belirlenmesi, asgari hayat düzeyi kurmayı amaçlayan asgari ücretten vergi kesilmemesi, tüm çalışanlar için ülke düzeyinde aynı miktarda temel ücret tesbiti ve işçinin ailesi ile birlikte dikkate alınması hususlarının gerçekleşmesi için madde metninin yukarıdaki şekilde değiştirilmesi gerekli görülmüştür.

- ASGARİ ÜCRET TESBITİNDE SAVUNULAN İLKELER

TÜRK-İŞ; asgari ücret tesbitinde hangi noktalara ağırlık verilmesi ve hangi kriterlere uyulması gerektiği hususunda aşağıdaki ilkeleri savunmaktadır.

- * Asgari ücret asgari yaşam ihtiyacını karşılayacak düzeyde olmalıdır.
- * Asgari ücret işçiye net olarak ödenmelidir.
- * Asgari ücret tesbitinde işçinin ailesi de dikkate alınmalıdır.
- * Asgari ücret hakça gelir dağılımını sağlamaya yönelik olmalıdır.
- * Asgari ücret fiyat artışlarını karşılayacak düzeyde, "sefalet ücreti" diye tanımlanamayacak ölçüde olmalıdır.
- * Asgari ücret tesbitinde esas alınan besin içi/besin dışı harcama oranları günün koşullarına göre gözden geçirilmelidir.
- * Asgari ücret en geç senede bir tesbit edilmeli ve fiyat artışlarının belirli bir düzeye ulaşması halinde (%15), sürenin dolması beklenmeden fiyat artış oranında asgari ücret artırılmalıdır.

Asgari ücret tesbiti sırasında esas alınan ve Asgari Ücret Tesbit Komisyonu Kararı Açıklamalarında yer alan ilkelerin, çalışmanın (Asgari Ücret Tesbitinde ilkeler başlığı altında yer almaktadır) hedef alınan amaçları gerçekleştirmediği, asgari ücretin daha başlangıçta çelişkili ve tutarsız olduğu, ana başlıklar halinde aşağıda ortaya konulmaktadır.

* Asgari Ücretin Net Olarak Ödenmesi Gereği

İş yasası ile saptanması öngörülen asgari ücret tanımında, asgari ücretin;"işçilere normal bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek" bir ücret niteliğinde olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Ücretin işçi açısından önem taşıyan yönü de, eline geçen, diğer bir ifadeyle harçayabildiği gelir, satınalma gücü niteliğindedir. Bu bakımdan işçinin geçimini sürdürmesine imkân veren, besin içi ve besin dışı harcamaları kapsayan ihtiyaçlar için yeterli bir satınalma gücü sağlayan ücretin "net" olması gereği tartışma konusu yapılmayacak kesinliktedir.

Asgari ücretin hesaplanması yönteminde de tanıma uygun olarak "perakende fiyatlar" kullanılmakta ve harcama tutarı belirlenmektedir. Ancak "zorunlu ihtiyaçları günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek" denmesine rağmen bu noktadan sonra, perakende fiyatlar kullanılarak tesbit edilen asgari ücretten, gelir vergisi, sigorta işçi payı v.b. kesintiler yapılmaktadır. Bu şekilde, net olarak işçinin eline geçen tutar ile "bilimsel ve objektif" olarak saptanan harcama kalıbının gerçekleştirilmesi mümkün olamamaktadır.

Örneğin 1.8.1992 tarihinden itibaren 1.449.000.- Lira olarak tesbit edilen asgari ücretten, yasal kesintiler yapıldıktan sonra kalan net tutar 922.839.- liradır. Asgari ücret tesbit yöntemine göre; ele geçen ücrete göre yüzde 40.12'si olan besin içi harcamaları karşılayacak tutarı 370.243.-liradır. Oysa asgari ücret belirlenirken Ağustos/1992'de yürürlüğe girecek ücret için, Haziran ayı esas alınarak hesaplanan perakende fiyatlara göre besin içi harcama için yapılmak gereken harcama tutarının 460.500.-lira olduğu ilân edilmiştir (15).

Öte yandan tablodan da görüleceği üzere bugünkü mevcut yapıda yaşama standardının en az seviyede sağlanabilmesi için tesbit edilen ücretten yüzde 25 oranında vergi kesilmektedir. Ayrıca sosyal güvenlik kesintileri ve zorunlu tasarruf gibi fon kesintileriyle ele geçen gelir tesbit edilenin yüzde 62.7'si oranındadır.

Tablo 1- ASGARİ ÜCRET ve YAPILAN KESİNTİLER

	<u>1.8.1989</u>	<u>1.8.1990</u>	<u>1.8.1991</u>	<u>1.8.1992</u>
Brüt aylık Asgari Ücr.:	225.000.-	414.000.-	801.000.-	1.449.000.-
SSK primi :	31.500.-	57.960.-	112.140.-	202.860.-
Gelir vergisi :	41.625.-	75.870.-	150.705.-	274.545.-
Damga vergisi :	900.-	1.656.-	3.204.-	5.796.-
Zorunlu tasarruf :	9.000.-	16.560.-	32.040.-	57.960.-
Kesintiler Toplamı :	83.025.-	152.046.-	298.089.-	541.161.-
Kesinti oranı :	% 36.9	% 36.7	% 37.2	% 37.3
Net Aylık Asgari Ücret:	141.975.-	261.954.-	502.911.-	907.839.-

Böylece asgari ücret tesbit edildiği andan itibaren çelişkili ve tutarsız bir durum sergilemektedir. Bu durumun ortadan kaldırılması için asgari ücretin net olarak ödenmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Öte yandan bilindiği gibi, vergi ödeme gücünün en önemli unsuru, kişilerin kendilerini ancak geçindirebilecek miktardaki gelirinin vergi dışı bırakılmasıdır. Vergi alınmasında hiçbir gerekçe insanların kendi bedensel varlıklarını sürdürmeleri gerekçesinden üstün olamaz. Vergi adı altında uygulanan toplumsal yükün adaletli bir şekilde dağılım göstermesi ve çalışanları yaşamlarını insanca sürdürebilmeleri bakımından, kendilerine ancak yetecek düzeydeki gelirin zorlanmaması gerektiği de genel olarak kabul edilen bir ilkedir (16).

Asgari ücreti ilgilendiren tüm bu gerçekler gözardı edilmeksizin genel olarak ücret gelirleriyle ilgili bazı temel ilkelerinde dikkate alınmadığını belirtmek gerekmektedir. Örneğin: gelir vergisinin temel ilkelerinden biri olarak "Ayırım ilkesi" ücret gelirlerinin daha hafif vergilendirilmesini gerektirir. Ücretlilere gerçek anlamda bir özel indirim uygulaması, diğer kesimlere göre daha düşük tarifelerle vergilendirilmesi ayırım ilkesinin uygulamaya geçirilisi yöntemlerindendir. Ücretliler için kısmi bir vergi istisnası anlamına gelen ve ücret gelirlerini sermaye gelirlerinden ayırarak daha düşük vergilendirme aracı olarak kullanılan özel indirim, gelişmiş ülkelerde alt gelir grupları lehine gelir transferi (negatif gelir vergisi) şeklinde uygulanmaktadır (17).

Bugün ücretliler için özel indirim adıyla yapılan uygulamanın düzeyi "En az geçim indirimi" olmalıdır. En az geçim indirimi ise; çalışanın ailesiyle birlikte yaşamını insan onuruna uygun şekilde sürdürebilmesi için gerekli gelirden vergi alınmamasını ifade etmektedir. Asgari ücrette , en az geçim indiriminin dayanağını oluşturan asgari geçimi sağlayacak ücret olarak tesbit edilmektedir.

Bazı yabancı ülkelerde uygulanan en az geçim indirimi oranları, farklı olmakla birlikte belli tutara kadar olan gelirden vergi alınmadığını göstermektedir.(18)

İngiltere'de en az geçim indirimi olarak belirlenen tutar bekâr mükellefler için yıllık 2.605 sterlin, evli olanlar içinse yıllık 4.095 sterlindir. Evli olanların, eşinin de geliri olması durumunda ise 4.095 sterlinlik indirim ek olarak, eş içinde 2.675 sterlin indirim uygulanmaktadır.

Almanya'da tüm vergi mükellefleri için en az geçim indirimi 1990 ve izleyen yıllarda 5.616 DM olarak belirlenirken, evli olanlar için bu tutar iki kat olarak uygulanmaktadır.

Fransa'da bekâr mükelleflerin 31.300 franka kadar olan gelirleri vergiye tabi değildir. Evli olanlarda bu tutar daha yüksektir.

Ülkemizde ise bugün ücretliler için özel indirim adıyla yapılan uygulamaya 80'li yıllarda dikkate alınarak bakıldığında değişik adlarda kullanılmakla birlikte tablodan da görüleceği gibi tutarlı yaklaşımdan uzak olarak ayarlamalar yapıldığı ve indirimin ücret gelirlerini koruma işlevinin kalmadığı ortaya çıkmaktadır.

TABLO 2 : GENEL ve ÖZEL İNDİRİMLERDEKİ GELİŞMELER ve ASGARİ ÜCRET (TL)

YILLAR	YILLIK İNDİRİM TUTARI	YILLIK BRÜT ORTALAMA ASGARİ ÜCRET	İNDİRİM TUTARININ(%) ASGARİ ÜCRETE ORANI	İNDİRİM TUTARININ 1981 DÜZEYİNİ KÖMÜR İÇİN OLMASI GEREKEN TUTARI
1981	72.000.-	101.604.-	70.86	-
1985	72.000.-	344.928.-	20.87	270.000.-
1986	72.000.-	496.800.-	14.49	364.000.-
1988	144.000.-	1.201.500.-	11.98	885.000.-
1989	216.000.-	2.007.000.-	10.76	1.501.000.-
1990	432.000.-	3.645.000.-	11.85	2.408.000.-
1991	648.000.-	6.903.000.-	9.38	4.120.000.-
1992	1.080.000.-	12.852.000.-	8.40	6.839.000.-

* 1986 yılından itibaren genel indirim kaldırılmıştır. 1981-86 döneminde özel ve genel indirim tutarı evli ve 3 çocuklu yükümlünün yararlandığı tutar esas alınmıştır.

1981-86 döneminde indirim tutarlarında değişim yapılmaması, gelir vergisi oranlarının düşürülmesi ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu bile indirim oranlarının düzenlenmesinin gerçek anlamıyla bağdaşır olmadığını göstermektedir.

Reel ücret ve genel indirimlerin enflasyon karşısında aşınması tabloda görülmektedir. Yıllık indirim tutarının 1981 yılında 72.000.-Lira 1992 itibariyle 1.080.000.-Lira olduğu, buna karşın yalnızca enflasyon dikkate alındığında 6.839.000.-lira olması gerekmektedir. Diğer bir anlatımla 1981 yılı 100 kabul edildiğinde özel ve genel indirimler 1992 itibariyle 15.8'e gerilemiştir. Bu yapılanma ücretlerin vergi yoluyla yıpratılması anlamını taşımaktadır.

* Asgari Ücret Tesbitinde Aile Faktörü

1982 Anayasasının "Ailenin Korunması" başlıklı 41.maddesi "Aile Türk toplumunun temelidir." hükmünü kapsamaktadır. Bu maddeye göre Devletin ailenin huzur ve refahını sağlamak için gerekli tedbirleri alacağı ifadesine yer verilmektedir.

Avrupa Sosyal Şartı'nın,"Adil Bir Ücret Hakkı" başlığını taşıyan 4.maddesinde; çalışanların kendilerine ve ailelerine saygın bir yaşama düzeyi sağlayacak ücret hakkına sahip oldukları kabul edilmekte ve sözleşme taraflarının uygun yolları izleyerek bu hakların etkin biçimde gerçekleştirilebileceği koşullara ulaşmayı amaç saymaları öngörülmektedir.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 131 sayılı gelişmekte olan ülkelerde Asgari Ücret tesbitine ilişkin sözleşmesi ve bu sözleşmeyle ilgili olarak 135 sayılı Tavsiye kararında bu asgari ücret tesbitinde aile faktörünün dikkate alınması gereğine yer verilmektedir. 131 sayılı sözleşmede asgari ücret tesbit edilirken "işçilerin ve ailelerinin gereksinimleri" gözönünde tutulacak kriterler arasındadır. 135 sayılı tavsiye kararında ise buna ek olarak tesbit edilen asgari ücretlerin, bütün işçilerin ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamak için izlenecek politikanın unsurlarından biri olduğu ifade edilmektedir.

1990 yılı sonunda kabul edilen "Yeni Avrupa için Paris Yasası" da bu doğrultuda temel hak ve özgürlükleri ön plâna çıkarmakta, refaha ve sosyal adalete dayalı ekonomilerin geliştirilmesini şart görmektedir. Sonuç itibariyle; ortak amacın "daha yüksek bir refah seviyesini paylaşmak" olduğu vurgulanmaktadır.

Tüm insanların olduğu gibi işçilerin de aile kurma, çocuklarını yetiştirme gibi temel ve vazgeçilmez hakları bulunmaktadır. Yasalarımızda aile reislerinin aile bireylerinin geçimlerini sağlamakla yükümlü tutulduğunu belirtilen hükümlerin yer aldığı da bilinmektedir.

Kaldı ki, ülkenin ekonomik ve sosyal koşullarında işçiler genelde evin tek çalışanı durumundadır. Bu durumda işçinin ücreti çoğunlukla evin tek gelir kaynağı olmakta ve dolayısıyla ailenin geçim düzeyini etkileyen en önemli unsur olduğu önem kazanmaktadır.

Nitekim, SSK'nın 1991 yılı istatistik verilerine göre (19) sigortalı olarak çalışanların yalnızca yüzde 10.03'ü kadındır.

Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın kamu kesimi çalışanlarının sosyal durumları ile ilgili olarak yaptığı ve elde ettiği sonuçların bütün ülkeyi temsil etme özelliğinin bulunduğu vurgulanan anket sonuçlarına göre, işçilerin evlilik oranı yüzde 89 gibi yüksek bir düzeydedir. Çalışan başına bakmakla yükümlü olunan kişi sayısı ise aynı çalışmada 3.77'dir. Yalnızca evliler dikkate alındığında bakmakla yükümlü olunan kişi sayısının da 4.25 olduğu görülmektedir (20).

Diğer taraftan işverenler tarafından yapılan ve ülke düzeyinde özel kesimi temsil ettiği iddia edilen, sonuçları DPT tarafından da yıllık programlarda özel kesim için esas alınan "Çalışma İstatistikleri ve İşgücü Maliyeti" araştırması da ilginç sonuçlar vermektedir (21). Söz konusu araştırmanın "İşçilerin Medeni Hali ve Çocuk Sayısı" başlıklı bölümünde, Araştırma kapsamına giren 11 işkolunda 1991 yılı sonunda çalışan işçilerin yüzde 79.4'ü evli, yüzde 20.6'sı bekâr olduğu yer almaktadır. Ayrıca, toplam çalışan işçilerin yüzde 69.3'ünün evli ve çocuklu olduğu, yüzde 50.1'inin de 2 ve daha fazla çocuk sahibi olduğu ifade edilmektedir. Aynı çalışma sonuçlarına göre toplam 524 işyerinde çalışan tüm personelin yüzde 12.9'unun kadın olduğu görülmektedir.

Sendikalar tarafından yapılan, üyelerinin ekonomik ve sosyal durumlarını belirlemeye yönelik anket çalışmaları da aile faktörünün önemini ortaya koymaktadır. PETROL-İŞ Sendikası'nın bir anketine göre, çalışan her işçinin ortalama 4.49 gibi yüksek bir sayıda kişinin bakımını üstlenmekle karşı karşıya olduğu, ailesine bakmakla yükümlü olan işçi oranının yüzde 95.7 olduğu belirlenmiştir. Aynı çalışmada eşide çalışan işçi oranı yüzde 14.4 düzeyindedir (22).

DEMİRYOL-İŞ Sendikasının bir anket çalışmasında ise; eşi de çalışan işçi sayısının yüzde 3.7 düzeyinde olduğu görülmektedir (23).

DiE tarafından gerçekleştirilen çalışmalardan "Hanehalkı İşgücü Anketi Nisan 1992" sonuçları da aile faktörü konusunda önemli ipuçları vermektedir. 1992 Nisan çalışmasına göre, ülkemizde 28.489.614 kadın nüfus bulunmaktadır. Bunun 20.020.730'u 12 ve yukarı yaştadır. kadınların 5.8 milyonu istihdamda görülürken bunun 3.9 milyonu ücretsiz aile işçisi durumundadır ve yüzde 96.1'i kırsal kesimde bulunmaktadır. İstihdam edilen kadınların ancak 1.1 milyonu ücretli ve maaşlıdır (24).

Öte yandan ülkemizde 57.4 milyon nüfusun 5.8 milyonu ücretsiz aile işçisi olmak üzere 19.2 milyon istihdam, 1.7 milyon işsiz ve 1.6 milyon eksik istihdam olan, sonuçta çalışan her kişinin ortalama 3 kişiyi geçindirmekle yükümlü olduğu bir yapı mevcuttur.

Bu veriler, asgari ücret tesbitinde işçinin ailesiyle birlikte değerlendirilmesi gereğini ortaya koymaktadır. Tersine bir yaklaşımın hukuksal dayanağı da bulunmamaktadır. Nitekim 1977 ve 1979 yıllarında Asgari Ücret Tesbit Komisyonu tarafından alınan kararlarda aile faktörü kısmen gözönünde tutulmuş ve bağımlılık oranını 1.9 olduğu dikkate alınarak, asgari ücretin saptanmasında 0-14 yaş arasında bir çocuğa bakmakla yükümlü olduğu kabul edilmiştir (25). 1977 yılı tesbitinde de; sosyal ve ekonomik durum dikkate alındığında, işçilerin bakmakla yükümlü bulunduğu 0-14 yaş arasındaki çocuklarında dikkate alınması gereğine karar verilmiştir. Aynı tesbitte bu hususun dikkate alınmadığı takdirde işçinin gerekli 3500 kaloriyi alma imkânının bulunmayacağı ve besin dışı harcamalarda aynı oranda eksilme olacağı belirtilmiştir (26).

Tüm bunlara rağmen, hiçbir gerekçeye dayanmaksızın, Asgari Ücret Yönetmeliği 1.maddedeki asgari ücret tamınında yeralan "işçinin" sözcüğü dar yorumlanmakta, asgari ücretin tesbitinde işçinin ailesinin değil, sadece kendisinin zorunlu ihtiyaçlarının gözönünde bulundurulması gerektiği görüşü ısrarla sürdürülmektedir.

Bu yaklaşımın yanlışlığı bilimsel bir çalışmada da şu şekilde ifade edilmektedir. "...Böylesine dar bir yorumu paylaşmak oldukça güçtür. Çünkü, ülkemizdeki işçi ailelerinin çoğunda, bakıma muhtaç yaşlılar ile küçük yaştaki çocuklar bulunmakta ve çok sayıdaki işçinin ücreti, iktisaden faal olmayan bu nüfus tarafından paylaşılmaktadır. Diğer bir söyleyişle, ülkemizde aile bağımlılığı, gerçek bir olgudur. Bu bakımdan, asgari ücretin tesbitinde, sadece işçinin zorunlu ihtiyaçlarının gözönünde bulundurulması, ülke gerçeklerine aykırı düşmektedir(27).

* Hakça Gelir Dağılımını Sağlamaya Yönelik Bir Asgari Ücret

Türkiye'de gelir bölüşümü eşitsizliği her zaman tartışılan bir konu niteliğindedir. Zira ülkemizde gelir dağılımı hiçbir dönem dengeli bir tablo oluşturmamıştır. Dikkat edilmesi gereken kişi başına gelir düzeyinin düşük olduğu yapıda, gelir dağılımında da önemli bozukluklar olmasının yoksulluk sorununu ortaya çıkartabileceğidir. Bu nedenle, ülkede gelirin elabildiğince artırılmasına çalışılırken, aynı zamanda yapılması gereken gelir dağılımının mevcut bozukluklarının giderilmesidir.

Bugün insanlık tarihinin ulaştığı aşamada, gelir dağılımının adaletli olarak dağıtılması nihai ve asıl amaç değildir. Asıl önemli olan, toplumun temel amacı olan özgürlük, güvenlik, adalet ve refaha ulaşmada gelirin adaletli olarak dağıtılmasının araç olmasıdır.

"Sosyal Devlet" kavramının kapsamı da budur. Gelir dağılımındaki dengesizliklerin düzeltilmesi sosyal devlet anlayışının bir sonucudur ve bunun sağlanabilmesi için belli ekonomik, sosyal ve mali politikaların uygulanması gerekmektedir. Bilindiği gibi, sosyal devletin hizmet anlayışı için de; iktisaden zayıf olan büyük çoğunluğa insan onuruna yaraşır bir düzeyde yaşam şartları sağlamak gibi önemli bir konuda yer almaktadır.

Türkiye'de çalışanlar aleyhine adaletsiz ve dengesiz gelir dağılımının düzeltilmesinde uygulamaya sokulması gereken önemli tedbirler kapsamında asgari ücretin, insan onuruna yaraşır bir geçim standardı sağlayacak ölçülerde tesbit edilmesi de yeralmalıdır. Bunun sağlanması açısından tesbit edilecek asgari ücretlerin en az bir önceki dönemde cari olan asgari ücretlerin yaratılan gelir içindeki oransal payına eşdeğer olması gerekmektedir. Başka bir anlatımla gelir içindeki görece payını en azından koruması ve bunun üstünde bazı payları içermesi gerekir.

Oysa bu alanda yaptığımız bir çalışmanın sonuçları, asgari ücrette yıllar itibariyle meydana gelen cari artışların, sözkonusu dönemde meydana gelen kişi başına gayri safi milli hasıladaki cari artışın gerisinde kaldığını göstermektedir.

TABLO 3 : ASGARI ÜCRET ve MİLLİ GELİRDEKİ GELİŞMELER

YILLAR	KİŞİ BAŞINA GSMH CARI FİYATLARLA	KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİR ENDEKSİ	BRÜT ORTALAMA ASGARI ÜCRET	ASGARI ÜCRET ENDEKSİ
1978	30.270	100	39.000.-	100
1979	50.529	166.9	56.400.-	142.4
1980	99.805	329.7	64.800.-	163.6
1981	143.909	475.4	101.604.-	256.5
1982	187.094	618.1	120.000.-	303.0
1983	241.348	797.3	194.400.-	490.9
1984	374.462	1237.1	269.328.-	680.1
1985	552.554	1825.4	344.928.-	871.0
1986	765.452	2528.7	496.800.-	1254.5
1987	1.114.225	3680.9	693.900.-	1752.2
1988	1.872.516	6186.0	1.201.500.-	3034.9
1989	3.104.446	10255.8	2.007.000.-	5868.1
1990	5.120.579	16916.3	3.645.000.-	9204.5
1991	7.905.767	26117.4	6.903.000.-	17431.8
1992	13.217.244	43664.4	12.852.000.-	32454.5

Tablodan da görüleceği üzere, 1978 yılından bu yana kişi başına gayri safi milli hasıla ile brüt yıllık asgari ücretler cari fiyatlarla karşılaştırıldığında gelişimin asgari ücretin aleyhine olduğu sonucuna varılmaktadır. 1978-92 döneminde cari fiyatlarla kişi başına gayri safi milli hasıla 436.6 kat artmasına karşın, brüt asgari ücretteki artış 324.5 kat oranında olmuştur. Diğer bir ifade ile, asgari ücret düzeyi milli gelir artışının yüzde 25.7 gerisinde kalmış, asgari ücretin yaratılan gelir içindeki oransal payı aynı oranda düşme göstermiştir.

Kuşkusuz asgari ücret açısından görülen bu gelişme maaş ve ücretlerin yaratılan milli gelirden aldıkları payın gelişiminden bağımsız değildir. Bu alanda yapılan bir bilimsel çalışmanın sonuçlarına göre (28); yaratılan milli gelirden 1978 yılında yüzde 32.8 pay alan maaş ve ücretlilerin 1980'li yıllarda payı yüzde 17'lere kadar gerilemiş 1988 sonrası verilen mücadelelerle nisbi bir iyileşme sağlanmış ancak yinede 1978 dikkate alındığında 1991 yılında yüzde 23.6 oranında pay alır duruma düşmüşlerdir.

Milli gelir içinde oransal gerileme gösteren ücret/asgari ücret düzeyi ile hakça bir gelir dağılımının sağlandığını ileri sürmek mümkün değildir.

*** Fiyat Artışlarını Karşılacak Düzeyde Bir Asgari Ücret**

Ücret, işçiler açısından bakmakla yükümlü oldukları ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere emeklerinin karşılığı olarak aldıkları bir değerdir. Ülkemizin toplumsal yapısı itibariyle işçiler açısından büyük önem taşıyan ücret kavramı, daha iyi yaşama, barınma, sosyal güvenliğe kavuşma, sağlıklı yaşama koşullarının sağlanmasında ana unsur niteliğindedir. Bu bakımdan ücret kavramının ekonomik yönü kadar sosyal yönü de ağırlık taşımaktadır.

Ücret, tek gelir kaynağı olması nedeniyle işçiler açısından yaşamsal bir öneme sahiptir ve genel ifadesiyle ücretin yaşama standartını belirleyen önemli bir unsur olma özelliği bulunmaktadır. İşçilerin emek gelirlerine ilişkin en alt düzeydeki hedefleri, varolan yaşama standartını korumak olmaktadır. Bu nedenle fiyatların sürekli yükseldiği bir ekonomik yapıda satınalma gücünde bir gerileme olmaması için, ücret gelirlerinin asgari olarak fiyat artışları oranında olması bir zorunluluktur.

OECD üyesi ülkelerin çoğunda meydana gelen yıllık fiyat artışının ortalama bir ayda gerçekleştiği ülkemizde ücret gelirlerinin korunması kaçınılmaz bir zorunluluk olmaktadır.

Asgari ücretin durumu bu açıdan çarpıcı bir örnek oluşturmaktadır. 1 Ağustos 1992 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 1.449.000.-TL/ay olarak tesbit edilen asgari ücret, belirlendiği tarihten itibaren meydana gelen fiyat artışları nedeniyle satınalma gücünü önemli ölçüde kaybetmiştir. Nitekim aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere; tesbit tarihinde net 907.839.-TL/Ay olan asgari ücret, 1 Ocak 1993'den itibaren geçim indiriminde yapılan iyileştirme ile 932.839.-TL/Ay olmasına rağmen sözkonusu dokuz aylık süre içinde yüzde 38.4 oranında aşınmıştır. Bu sonuç, asgari ücret belirleme çalışmalarının en geç bir yıl içinde yapılmasının kaçınılmazlığını gösterdiği gibi, fiyat artışlarının belirli bir oranı (yüzde 15) aştığı durumlarda aynı oranda asgari ücretin artırılması gerektiğini de ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 4 : Aylar itibariyle Asgari Ücret

Aylar	DİE Tüketici Endeksi	Net Asgari Ücret	Reel Net Asgari Ücret
1992 / Ağustos	103.8	907.839.-	874.604.-
Eylül	111.5	"	814.205.-
Ekim	120.0	"	756.533.-
Kasım	125.8	"	712.653.-
Aralık	129.2	"	702.662.-
1993 / Ocak	136.1	922.839.-	678.060.-
Şubat	141.4	"	652.183.-
Mart	148.3	"	622.278.-
Nisan	154.8	"	596.149.-
Mayıs	162.1	"	569.302.-

Belirtilmesi gereken önemli bir diğer nokta da; asgari ücrette dönem boyunca meydana gelen reel aşınmanın dönem sonunda karşılanmasının yeterli olmayacağıdır. Olması gereken -yetersiz ve tutarlı olarak belirlenmemiş de olsa- tesbit tarihinde net 907.839.-lira olan ve o tarihteki fiyatlar genel düzeyini dikkate alarak belirlenen asgari ücretin satınalma gücünün bütün aylarda korunabilmesidir. Bunun sağlanabilmesi için TÜRK-İŞ'in önerisi dikkate alınmalıdır. Bu sağlanamadığı ölçüde işçiler sürekli olarak fiyat artışlarını yeniden izlemekte ve tesbit edilen asgari ücretin satınalma gücü her geçen gün giderek düşmektedir. Nitekim asgari ücretin tesbit tarihinde bazı temel gıda maddelerini satın alabilmek için çalışılması gereken süre bugün belirgin şekilde artmış bulunmaktadır.

Tablo 5: Bazı Temel Gıda Maddelerini Satın Alabilmek İçin Çalışılması Gereken Süre (Birim kg) (29).

	<u>Ağustos / 1992</u>	<u>Haziran / 1993</u>
Ekmek	1 saat 10 dakika	1 saat 57 dakika
Et	8 saat 55 dakika	13 saat 10 dakika
Tozşeker	1 saat 19 dakika	2 saat 19 dakika
Margarin	2 saat 35 dakika	3 saat 54 dakika
Kuru fasulye	1 saat 37 dakika	2 saat 12 dakika
Süt	1 saat 2 dakika	1 saat 28 dakika

Her asgari ücret belirlenmesinden sonra yaşanan bu olumsuz durumun giderilmesi açısından, asgari ücretin tesbiti tarihinden sonra meydana gelecek fiyat artışını karşılamak üzere bir "olası enflasyon zammı"nın ayrıca asgari ücrete yansıtılması gerekmektedir.

* Asgari Ücretin Tesbitinde Esas Alınan Harcama Kalıbı

Asgari ücret belirlenirken, bir işçinin sağlıklı ve dengeli beslenmesini sağlayacak 3500 kalorilik gıda harcaması tutarı, "besin içi" harcama esas olarak alınmakta ve bu harcama tutarının tüm gelirin yüzde 40.12'sini oluşturduğu kabul edilmektedir. Gıda harcaması dışında kalan ve işçinin konut, sağlık, giyecek, ulaştırma vb. zorunlu harcamalarını içeren "besin dışı" tutar ise ayrı bir hesaplama gidilmeden bir bütün olarak gelirin yüzde 59.88'ini oluşturduğu varsayılmaktadır.

Asgari ücretin 1991 ve 92 tesbitlerinde kullanılan besin içi yüzde 40.12 ve besin dışı yüzde 59.88 oranında olan harcama kalıbı, DiE tarafından yapılan 1987 yılı Türkiye Geneli Hane Halkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi Sonuçlarına göre esas alınmaktadır.

1987 yılında yapılan anket çalışması yapılırken varolan durum esas alınmıştır. Diğer bir ifade ile, gelir düzeyinin düşük olduğu bir dönemde yapılacak harcama çağdaş ve uygarca, insanlık onuruyla bağdaşan bir yaşamı sürdürecektir tutarda değil, elde edilen gelirin elverdiği ölçüde yapılacak demektir. Varolan bu olumsuzluğu sürdürmeye yönelik bir tesbiti savunmak mümkün değildir.

Diğer taraftan esas alınan 1987 yılı verilerine göre harcama grupları içinde Gıda 36.21 olarak yer almakta, Lokanta ve benzeri yerler için tesbit edilen 3.91 ile birlikte besin içi oran 40.12 olarak saptanmaktadır. Harcama grupları içinde besin dışı olarak alınan 59.88'in alt dağılımı ise şu şekildedir : Giyim 13.90, ev eşyası 10.73, ev ve hanehalkı bakım ve hizmet harcamaları 2.33, Sağlık 5.90, Kişisel bakım 0.96, Ulaştırma 9.73, Kültür-Eğitim-Eğlence 5.26, Konut 10.43, diğerleri 3.59'dur. Ancak bu kalıbın varolan durumu dahi tam olarak yansıttığı söylenemez. Bununla birlikte gıda dışında kalan konut, ulaşım,giyecek gibi harcamaların otomatikman tek kalemde ve gıdaya bağlı olarak saptanması yerine ayrı ayrı hesaplanması yoluna gidilmesi daha doğru olacaktır. Bu şekilde yalnızca konut harcamasının harcama kalıbı esas alınarak belirlenen asgari ücrete göre brüt 151.131 lira ile nasıl gerçekleştirileceği, aylık sağlık harcamasını brüt 85.491 lira ile nasıl sağlayacağı daha açık ifade edilebilecektir.

Ayrıca, gıda kapsamındaki maddelerin nisbeten ucuz olduğu yaz aylarında komisyonun toplantıya çağırılması ve bu nedenle özellikle sebze ve meyva fiyatlarındaki avantajla besin içi ve dolayısıyla asgari ücretin düşük tutarda belirlenmesi yoluna gidilmeside tartışılması gereken konu durumundadır.

* Asgari Ücretin Ulusal Düzeyde Tek Tip Olarak Belirlenmesine
Devam Edilmesi Gereği

Asgari ücret tesbitinde dikkate alınması gereken ilkelerden biri de, asgari ücretin kapsamının ulusal düzeyde yapılması gereğidir. Ülke çapında tek asgari ücret uygulaması 1974 yılından bu yana Türkiye'de uygulanmaktadır.

Ancak, 1989 yılı tespitine kadar olan dönemde çalışanların sektörel dağılımı dikkate alınıp asgari ücret felsefesi reddedilerek, sanayi ve hizmet kesimi ile Tarım ve Orman Kesimi asgari ücretleri ayrı saptanmıştır.

Türkiye'nin bugün ulaştığı ekonomik gelişmişlik düzeyi kırsal kesim ile kentsel kesim farklılığını hemen hemen ortadan kaldırmıştır. Nitekim koşulların değişimine paralel olarak "kırsal alan" tanımında da değişikliğe gidilmiştir.

Bu gerçekler gözönüne alınarak, 1989 yılı sonrasında Asgari Ücret Tesbit Komisyonu Kararında "Sanayi kesimi için tesbit edilecek asgari ücretin tarım ve orman kesimine de uygulanacak milli seviyede tek bir asgari ücret tesbitine oybirliğiyle.." açıklamasına yer verilmiştir.

- ASGARİ ÜCRET ve GIDA HARCAMASI

İşçinin ve ailesinin, ülkenin varolan ekonomik ve sosyal koşullarından en alt düzeyde geçinmesini sağlamaya yetecek bir ücret olması gereken asgari ücret, yapılmak gereken aylık gıda harcamasındaki gelişimle birlikte değerlendirildiğinde, asgari ücretle çalışanların karşı karşıya bırakıldığı olumsuz tablo daha net görülmektedir. Zira, ülkemizde uygulanmakta olan politikaların ayrılmaz bir parçasını oluşturan fiyat artışları, ailenin beslenmesini asgari düzeyde karşılayabilecek gıda harcaması tutarını ve artış oranını ortaya koymaktadır.

TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi tarafından yapılan piyasa belirlemeleri ile saptanan Ankara'da yaşayan dört kişilik ailenin beslenmesini asgari düzeyde karşılayacak harcama tutarı ve asgari ücretteki gelişmeler aşağıda yer almaktadır.

TABLO 6 : ASGARİ ÜCRET ve GIDA HARCAMASINDAKİ GELİŞMELER (TL/AY)

	Net Asgari Ücret	Gıda Harcaması Tutarı	Asgari Ücretin Gıda Harcamasını Karşılama Oranı (%)
Ocak / 1989	82.431.-	228.855.-	36.0
Ağustos/ 1989	141.975.-	297.426.-	47.7
Ocak / 1990	146.475.-	382.639.-	38.3
Ağustos/ 1990	261.954.-	506.035.-	51.8
Ocak / 1991	266.454.-	632.664.-	42.1
Ağustos/ 1991	502.911.-	828.762.-	60.7
Ocak / 1992	511.911.-	1.174.300.-	43.6
Ağustos/ 1992	907.839.-	1.428.500.-	63.6
Ocak / 1993	922.839.-	1.863.000.-	49.5
Mayıs / 1993	922.839.-	2.182.000.-	42.3
Haziran / 1993	922.839.-	2.257.000.-	40.9

Tablodan da görüleceği üzere tesbit edildiği Ağustos aylarında bile gıda harcaması tutarı karşısında yetersiz kalan asgari ücret geçen her ay daha da yetersiz duruma düşmektedir.

SONUÇ

TÜRK-İŞ, yalnız sendikalı işçilerin değil, aynı zamanda yaşamını aldığı ücretle sürdüren herkesin temsilcisidir. Bu nedenle günümüz Türkiye'sinde ücretli kesimin yaklaşık yarısını yakından ilgilendiren asgari ücretin belirlenen temel ilkeleri doğrultusunda saptanması için çalışmalarını sürdürmektedir.

TÜRK-İŞ'in talebi, gerçekçi bir asgari ücretin belirlenebilmesi için savunulan ilkeler ile birlikte Koalisyon Hükümetinin Ortak Protokol, Hükümet Programı ve Yıllık Programda yer alan görüş ve politikaların asgari ücret belirlemelerine yansımalarıdır.

"Sosyal devlet" anlayışıyla çalışmayacak ve işçilerin refah düzeyini yükseltip, onları hayat pahalılığı altında ezdirmeyecek düzeyde bir asgari ücret tesbiti bugüne kadar gerçekleştirilememiştir.

Sonuç itibarıyla toplumun temel amaçlarından olan; daha yüksek bir refah düzeyinin paylaşılması, çalışan geniş bir kesimin ücretlerinin belirlenmesinde kendini gösterecektir.

TABLO 7 : BELİRLEME TARİHLERİ İTİBARIYLA ASGARİ ÜCRET (TL)
(16 Yaşından Büyük İşçiler İçin)

Yürürlük Tarihi		B r ü t		Kapsamı
		Günlük	Aylık	
1.7.1969	1.Grup iller	19.50	585.-	İstanbul
	2.Grup iller	18.00	540.-	Ankara,Kocaeli,İzmir, Adana,Zonguldak
	3.Grup iller	17.00	510.-	Hatay, Manisa, Rize, Kayseri,Antalya
	4.Grup iller	16.50	495.-	Çanakkale,Burdur,Muğla, Denizli,Nevşehir
	5.Grup iller	16.00	480.-	Siirt,Tokat,Kütahya, Artvin,Sivas
	6.Grup iller	15.50	465.-	Muş,Yozgat,Ağrı,Gümüşhane, Bitlis
1.11.1972	1.Grup iller	25.00	750.-	İstanbul
	2.Grup iller	23.50	705.-	Ankara,Kocaeli,İzmir
	3.Grup iller	23.00	690.-	Zonguldak,Rize,Adana,İçel, Eskişehir,Aydın,Edirne, Balıkesir,Tekirdağ,Trabzon, Hatay,Amasya,Bolu,Gaziantep, Isparta
	4.Grup iller	22.00	660.-	Artvin,Antalya,Elazığ, Giresun,Muğla,Çanakkale, 4.grup diğer 36 il.
1.7.1974		40.00	1.200.-	Türkiye Genelinde Sanayi ve Hizmet Kesimi
1.6.1976		60.00	1.800.-	" " "
1.1.1978		110.00	3.300.-	" " "
1.5.1979		180.00	5.400.-	" " "
1.5.1981		333.33	10.000.-	" " "
1.1.1983		540.00	16.200.-	" " "
1.4.1984		817.50	24.525.-	" " "
1.10.1985		1.380.00	41.400.-	" " "
1.7.1987		2.475.00	74.250.-	" " "
1.7.1988		4.200.00	126.000.-	" " "
1.8.1989		7.500.00	225.000.-	Türkiye Genelinde Asgari Ücret
1.8.1990		13.800.00	414.000.-	" " " "
1.8.1991		26.700.00	801.000.-	" " " "
1.8.1992		43.300.00	1.449.000.-	" " " "

Kaynak: Asgari Ücret Tesbit Komisyonu Kararları,
ÇSGB Çalışma Hayatı İstatistikleri

TABLO 8: YÜRÜRLÜK SÜRESİ İTİBARI İLE ASGARİ ÜCRETİN
BRÜT ve NET TUTARLARI (TL)

<u>YILLAR</u>	<u>AYLIK BRÜT</u>	<u>AYLIK NET</u>
1979	3.300.-	2.128.8
	5.400.-	3.240.7
1980	5.400.-	3.240.7
1981	5.400.-	3.240.7
	10.000.-	5.208.-
1982	10.000.-	7.125.-
1983	16.200.-	10.687.-
1984	16.200.-	11.217.-
	24.525.-	16.196.-
1985	24.252.-	16.995.-
	41.400.-	27.812.-
1986	41.400.-	28.037.-
1987	74.250.-	49.094.-
1988	72.250.-	50.594.-
	126.000.-	81.876.-
1989	126.000.-	82.431.-
	225.000.-	141.975.-
1990	225.000.-	146.475.-
	414.000.-	261.954.-
1991	414.000.-	266.454.-
	801.000.-	502.911.-
1992	801.000.-	511.911.-
	1.449.000.-	907.839.-
1993	1.449.000.-	922.839.-

TABLO 9 : ORTALAMA ASGARİ ÜCRETE NOMİNAL GELİŞME (TL/AY)

<u>YILLAR</u>	<u>AYLIK ORTALAMA BRÜT ASGARİ ÜCRET</u>	<u>AYLIK ORTALAMA NET ASGARİ ÜCRET</u>
1979	4.700.-	2.870.-
1980	5.400.-	3.241.-
1981	8.467.-	4.552.-
1982	10.000.-	7.125.-
1983	16.200.-	10.687.-
1984	22.444.-	14.951.-
1985	28.744.-	19.699.-
1986	41.400.-	28.037.-
1987	57.825.-	38.566.-
1988	100.125.-	66.235.-
1989	167.250.-	107.245.-
1990	303.750.-	194.591.-
1991	575.250.-	364.978.-
1992	1.071.000.-	676.881.-

* Asgari ücretler yıllar itibariyle brüt ve net aylık ortalaması, yürürlük tarihi dikkate alınarak ağırlıklı olarak hesaplanmıştır.

TABLO 10 :ASGARİ ÜCRETE REEL GELİŞMELER

YILLAR	ORTALAMA AYLIK BRÜT ASGARİ ÜCRET ENDEKSİ	ORTALAMA AYLIK NET ASGARİ ÜCRET ENDEKSİ	GEÇİNME ENDEKSİ	REEL ORTALAMA AYLIK BRÜT AS- GARİ ÜCRET END.	REEL ORT.AYLIK NET ASGARİ ÜC- ENDEKSİ
1979	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
1980	114.9	112.9	194.3	59.1	58.1
1981	180.1	158.6	267.3	67.4	59.3
1982	212.8	248.3	354.7	60.0	70.0
1983	344.7	372.4	466.0	74.0	79.9
1984	477.5	520.9	691.6	69.0	75.3
1985	611.6	686.4	1.002.4	61.0	68.5
1986	880.9	976.9	1.349.4	65.3	72.4
1987	1.230.3	1.343.8	1.873.7	65.7	71.7
1988	2.130.3	2.307.8	3.285.8	64.8	70.2
1989	3.558.5	3.736.8	5.572.7	63.9	67.1
1990	6.462.8	6.780.2	8.938.6	72.3	75.8
1991	12.239.4	12.717.0	15.293.9	80.0	83.2
1992	22.787.2	23.584.7	25.387.9	89.8	92.9

E K L E R

EK: 1

İŞ KANUNU

Kanun No. 1475
Kabulü: 25.8.1971

R. Gazete No. 13943
R.G. Tarihi: 1.9.1971

Asgari ücret

MADDE 33— Hizmet akdi ile çalışan ve bu Kanunun kapsamına giren her türlü işçi ile gemiadamı ve gazetecilerin ekonomik ve sosyal durumlarının düzenlenmesi için Çalışma Bakanlığınca Asgari Ücret Tespit Komisyonu aracılığı ile ücretlerin asgari hadleri en geç iki senede bir tespit edilir.

Asgari Ücret Tespit Komisyonu, Çalışma Bakanlığının tespit edeceği üyelerden birinin başkanlığında Çalışma Bakanlığı Çalışma Genel Müdürü veya yardımcısı, İşçi Sağlığı Genel Müdürü veya yardımcısı, Devlet İstatistik Enstitüsü Ekonomik İstatistikler Dairesi Başkanı veya yardımcısı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Konjonktür ve Yayın Dairesi Müdürü veya yardımcısı, Devlet Planlama Teşkilâtından konu ile ilgili dairenin Başkanı veya yetki vereceği bir görevli ile bünyesinde en çok işçiyi bulunduran en üst işçi teşekkülünden değişik iş kolları için seçecekleri beş, bünyesinde en çok işvereni bulunduran en üst işveren teşekkülünden değişik iş kolları için seçeceği beş temsilciden kurulur. Asgari Ücret Tespit Komisyonu en az on üyesinin katılmasıyla toplanır. Üye oylarının çoğunluğu ile karar verir. Oyların eşitliği halinde, Başkanın bulunduğu taraf çokluk sayılır.

Komisyon kararları kesindir. Kararlar Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girer.

Komisyonun : toplanma ve çalışma şekli, asgari ücretlerin tespiti sırasında uygulanacak esaslar ile başkan, üye ve raportörlere verilecek huzur hakları Çalışma ve Maliye bakanlıklarının ortaklaşa hazırlayacakları yönetmelikte belirtilir.

Asgari Ücret Tespit Komisyonunun çalışmasını sağlamak ve kolaylaştırmak için Çalışma Bakanlığı içinde ayrıca bir büro kurulur.

R. Gazete No: 14097
R. G. Tarihi: 12.2.1972

Çalışma Bakanlığından:

Asgari Ücret Yönetmeliği
Tanım

MADDE 1 — 1475 sayılı İş Kanununun 33 üncü maddesinde öngörülen asgari ücret; işçilere normal bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücrettir.

Asgari ücrette eşitlik

Madde 2 - 5'inci maddenin 1'inci fıkrası hükmü saklı kalmak şartıyla asgari ücretin saptanmasında yaş ve cinsiyet farkı gözeticilmez.

Asgari ücretin kapsamı

Madde 3 - Asgari Ücret Tespit Komisyonu asgari ücreti: mahalli veya bölgesel yahut ülke düzeyinde olmak üzere bir işkolu veya birden fazla işkolu yahut bütün işkollarını kapsayacak şekilde saptar.

Asgari ücretin tespitinde uygulanan usul ne olursa olsun, 1475 sayılı İş Kanununun 33'üncü maddesinde yer alan işçi, gemi adamı ve gazetecilerin çalıştığı hiçbir işkolu ve hiçbir mahal, asgari ücretin dışında bırakılamaz.

Asgari ücretin bir veya daha fazla işkolu için saptanmasında, 274 sayılı Kanunun 9'uncu maddesi gereğince çıkarılan Yönetmelikteki işkolları esas alınır.

Asgari ücretin saptanması

Madde 4 - Asgari ücretin, bir günlük ücret olarak saptanması asıldır. Aylık, haftalık, saat başına, parça başına veya yapıların iş tutarına göre ücret ödenen durumlarda gerekli ayarlamalar buna göre yapılır.

Asgari ücretin saptanmasındaki esaslar

Madde 5 - Asgari ücret, işçilerin 18 yaşını doldurmuş olup olmadıklarına göre ayrı ayrı saptanır.

Asgari Ücret Tespit Komisyonu, asgari ücretin saptanmasında, 3'üncü maddede belirtilen kapsam durumuna göre;

- a- Sosyal durumu,
 - b- Ekonomik durumu, ücretliler geçinme indekslerini, bu indeksler yoksa geçinme indekslerini,
 - c- Fiilen ödenmekte olan ücretlerin genel seyrini,
 - d) İşkolu veya işkollarının niteliğini,
- gözönünde bulundurur.

Komisyonun toplanması

Madde 6 - Asgari Ücret Tespit Komisyonu, Çalışma Bakanlığının çağrısı üzerine toplanır ve Bakanlıkça hazırlanan gündeme göre çalışır.

Toplantılar en az 10 üyenin katılımı ile yapılır. Üye oylarının çoğunluğu ile karar verilir. Oyların eşitliği halinde Başkanın bulunduğu taraf çokluk sayılır. Komisyonun her toplantıda aldığı kararlar karar defterine yazılır ve Başkan ve üyelerce imzalanır.

Komisyon asgari ücretin saptanmasına ilişkin kararı kesindir. Bu kararın, toplanan bilgi ve belgelere göre hazırlanacak bir gerekçeye dayandırılması zorunludur.

Komisyonun görev ve yetkileri

Madde 7 - Komisyon, asgari ücretin saptanmasında konuyla ilgili bütün kuruluşları ve fakülte ve akademiler ile işbirliği yapabilir. İşçi ve işveren kuruluşlarının bu konudaki öneri ve görüşlerini alabilir, ayrıca anketler yaparak bilgi toplayabilir. Gerekliğinde uzman kişilerin bilgisini alır.

Komisyondaki görüşmeler ve alınan kararlar, asgari ücretin tespitine ilişkin karar Resmî Gazete'de yayımlanmaya kadar gizlidir. Komisyon üyeleri, görevleri sırasında ve görevleri dolayısıyla öğrendikleri her türlü bilgileri saklamakla yükümlüdür.

Komisyonun sekreterlik işleri

Madde 8 - Komisyonun sekreterlik işleri Çalışma Bakanlığı Asgari Ücret Büro-
sunca yürütülür.

1475 sayılı İş Kanununun 33'üncü maddesinin son fıkrası gereğince kurulan bü-
ro, komisyon kararlarına göre işlem yapmak ve komisyon başkanının kararlarla il-
gili olarak vereceği işleri yürütmekle görevlidir.

Asgari ücretin duyurulması ve yürürlüğü

Madde 9 - Komisyonca saptanan asgari ücretler Resmi Gazete'de yayımlanır ve
yayımlandığı tarihi izleyen aybaşında yürürlüğe girer. İşverenler yayımlanan asgari
ücretleri işyerlerinde işçilerin kolayca görebilecekleri bir yere asarak ilân etmek zo-
rundadır.

İşverenin sorumluluğu

Madde 10 - İşçilere, saptanan asgari ücretlerden düşük ücret ödenemez.

Hizmet akitlerine ve toplu iş sözleşmelerine, asgari ücretlerden daha düşük ücret
ödenmesini öngören hükümler konamaz.

İşverenler tarafından işçilere sağlanan sosyal yardımlar sebebiyle asgari ücretten
herhangi bir indirim yapılamaz.

İşçi ve işveren temsilcilerinde aranan nitelikler

Madde 11 - Komisyonca seçilecek işçi ve işveren temsilcilerinin:

- a- Türk vatandaşı olması,
- b- Türkçe okuma, yazma bilmesi,
- c- 21 yaşını doldurmuş bulunması,
- d- Yüz kızartıcı bir suçtan dolayı hüküm giymemiş olması, gereklidir.

İşçi ve işveren temsilcilerinin yedekleri

Madde 12 - En çok işçi ve işvereni kapsayan en üst derecedeki işçi ve işveren
kuruluşlarının değişik işkollarından seçecekleri her temsilci için birer de yedek tem-
silci seçilir. Asıl temsilcilerin görevlerini yapmalarına geçici veya sürekli bir engeli-
nin ortaya çıkması halinde, komisyona yedekleri katılır.

İşçi temsilcilerinin güvencesi

Madde 13 - Komisyonun işçi temsilcisi üyelerinden işçi olanların, komisyonda-
ki görevleri süresince, hizmet aktinden doğan hakları devam eder.

Huzur ücreti

Madde 14 - (24.3.1981 tarihli değişiklik) Her toplantı günü için Komisyon Baş-
kanına 24, Üyelerine 20, Raportörlerine 12 gösterge sayısının 657 sayılı Devlet Me-
murları aylıkları için tespit edilen katsayıyla çarpılması neticesinde bulunacak mik-
tarda toplantıya katılma ücreti ödenir.

Tarımda asgari ücret

Madde 15 - 1475 sayılı İş Kanununun geçici 4'üncü maddesi uyarınca tarım iş-
çilerinin asgari ücretleri de, bu Yönetmelikteki usul ve esaslara göre ayrıca saptanır.

Tarım işçilerinin asgari ücretlerinin saptanmasında Komisyona; Tarım, orman
ve Köy İşleri Bakanlıkları ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği tarafından atanacak bi-
rer üye ile tarım ve orman işkolunda kurulu ve en çok üyeye sahip işçi sendikasının
11'inci maddede belirtilen nitelikteki haiz olanlar arasından seçeceği bir temsilci ka-
tılır.

Yürürlük

Madde 16 - 1475 sayılı İş Kanununun 33'üncü maddesinin 4'ncü fıkrası uyarınca, Çalışma ve Maliye Bakanlıkları tarafından ortaklaşa hazırlanan bu Yönetmelik Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihte yürürlüğe girer.

ASGARI ÜCRET YÖNETMELİĞİNİN 14 ÜNCÜ MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA YÖNETMELİK

Resmi Gazete : 12.9.1990/20633

Madde 1 - Asgari Ücret Yönetmeliği'nin 14 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Huzur Hakkı

Madde 14 - Asgari Ücret Tespit Komisyonu Başkanı ve Üyelerine her toplantı günü için, raporörlerine de görevlendirildikleri iş sebebiyle yaptıkları her çalışma günü için, "Hakeme ve Resmi Arbulucuya Başvurma Tüzüğü"nin 16 ncı maddesinin 1 inci fıkrasında Yüksek Hakem Kurulu Başkanı ve üyeleri ile raporörleri için öngörülen miktarda huzur hakkı ödenir.

Yürürlük

Madde 2 - 1475 sayılı İş Kanunu'nun 33 üncü maddesinin 4 üncü fıkrası uyarınca Çalışma ve Sosyal Güvenlik ve Maliye ve Gümrük Bakanlıkları tarafından ortaklaşa hazırlanan ve Sayıştay'ca incelenmiş bulunan bu Yönetmelik hükümleri 16/5/1990 tarihinden geçerli olmak üzere Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihte yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 3 - Bu Yönetmelik hükümleri Çalışma ve Sosyal Güvenlik ve Maliye ve Gümrük Bakanlarınca yürütülür.

1992 ASGARİ ÜCRET TESBİT KOMİSYONU KARARI

28 Temmuz 1992 — Sayı : 21298 RESMÎ GAZETE

Sayfa : 11

Tebliğler

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığından :

Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararı

Karar Tarihi : 21/7/1992

Karar No : 1992/1

1475 sayılı İş Kanunu'nun 33 üncü maddesi uyarınca hizmet akdi ile çalışan ve bu Kanun kapsamına giren her türlü işçi ile gemi adamı ve gazetecilerin asgari ücretini tespit etmekle görevli Asgari Ücret Tespit Komisyonu 6/5/1992 tarihinde başladığı çalışmalarını 21/7/1992 tarihine kadar sürdürmüş ve yaptığı 8 toplanı sonunda aşağıdaki kararları almıştır.

1 — Fiyatlar seviyesi ve çalışanların sayısına dayanan ortalamalar esas alınarak milli seviyede tek bir asgari ücret tespitine oybirliğiyle,

2 — 16 yaşından büyük işçilerin bir günlük normal çalışma karşılığı asgari ücretlerinin 48.300.— TL. aylık 1.449.000.— TL. olarak tespitine,

3 — 16 yaşını doldurmuş işçilerin bir günlük normal çalışma karşılığı asgari ücretlerinin 37.230.— TL. aylık 1.116.900.— TL. olarak tespitine,

İşveren temsilcilerinin muhalefetine karşılık oyçokluğu ile karar verildi.

4 — İşbu kararın 1475 sayılı İş Kanunu'nun 33 üncü maddesi ve Asgari Ücret Yönetmeliği uyarınca Resmi Gazete'de yayımlanmasına oybirliğiyle,

Karar verildi.

GEREKÇE

I — ASGARİ ÜCRET TESPİTİNDE UYULMASI GEREKEN İLKELER :

1 — Asgari ücret pazarlık ücreti değildir. İşçinin geçimini sağlayacak yasa ve yönetmeliklere uygun, bilimsel, objektif yöntemler ve güvenilir verilerle tespit edilen taban ücretidir.

2 — Asgari ücret, uzun dönemde ekonomik ve sosyal şartların iyileşmesine yardımcı, hakça gelir dağılımını sağlayıcı olmalıdır.

3 — Asgari ücret, iller itibarıyla malların perakende fiyat farklılıklarını gerçek olarak tespit etmek, bunların asgari ücrete yansımaları sağlamak suretiyle ülke çapında tek bir ücret olarak tespit edilmelidir.

II — ASGARİ ÜCRETİN TESPİT YÖNTEMİ :

1 — Asgari ücret bütün illerde besin içi ve besin dışı harcamaları kapsayan ihtiyaçlar için yeterli bir satın alma gücü sağlayan ücrettir. Bu nedenle, tüketim harcamaları, besin içi ve besin dışı harcamaları olarak iki bölümde düşünülmüştür.

Çalışanların fizyolojik ihtiyaçları ile tutarlı ve dengeli beslenme için gerekli besin maddelerinin tesbiti amacıyla Hacettepe Üniversitesinin bir işçinin günlük çalışma karşılığı olarak ihtiyaç duyduğu kalori miktarı ve bu kaloriyi sağlayan beslenme kalıbı bu konudaki çalışmalara esas alınmıştır.

2 — Dengeli beslenme için gerekli 3500 kaloriyi sağlayan besin içi harcamalarının tutarı tüm illerdeki perakende fiyatlar kullanılarak ve bu fiyatlar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığında kayıtlı işçi sayıları ile ağırlıklandırılarak tesbit edilmiştir.

3 — Bu fiyatlar Devlet İstatistik Enstitüsü'nün tüm illerde aylık olarak derlediği perakende fiyatlar olup asgari ücretin hesaplanmasında D.İ.E.'ce eldeki verilere göre en son ay olan Haziran-1992 fiyatları kullanılmıştır.

4 — Devlet İstatistik Enstitüsünde bulunan besin içi fiyatları enstitüsünün 1987 yılı Türkiye geneli Hanebalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi sonuçlarına göre bulunan besin içi % 40.12, besin dışı % 59.88 oranları esas alınmıştır.

5 — Bu oranlar esas alınarak ve 1992 yılı Haziran ayı fiyatları kullanılarak bulunan asgari ücrete son ikiyılın Temmuz ayları ortalama Tüketici Fiyatları İndeks artış oranı ile 1992 yılı tahmini Gayri Safi Milli Hasıla artış hızı, refah payı ve benzeri faktörler gözönünde tutularak ilaveler yapılmıştır.

ASGARİ ÜCRETİN HESAPLANMASI

Her il için ayrı olmak üzere 71 ilin Haziran 1992 perakende fiyatları kullanılarak işçi için net 3500 kaloriye göre günlük gıda harcamaları tutarı bulunmuştur. Bu harcama tutarları, yeni illerin oluşması sonucu bu illerle ilgili istatistikî bilgilerin henüz yetişmemesi nedeni ile 71 ildeki işçi sayıları ile çarpılarak ağırlıklandırılmıştır.

Toplâm (İllerdeki İşçi Sayıları x İllerdeki Günlük Gıda Harcaması Tutarı)

Toplâm İşçi Sayısı

$$\frac{57\ 004\ 013\ 428.11}{3\ 596\ 469} = 15\ 849.99. — TL$$

Buna göre işçinin bir günlük gıda harcaması tutarı 15 849.99. — TL'dir.

Besin içi ve besin dışı oranları kullanılarak bulunan günlük besin içi ve besin dışı toplam harcamalar tutarı.

$$\frac{15\ 849.99}{40.12} \times 100 = 39\ 506.46. — TL.$$

İşçinin bir aylık toplam besin içi ve besin dışı harcamaları tutarı.

$$39\ 506.46 \times 30 = 1\ 185\ 193.80. — TL'dir.$$

Bulunan bu aylık miktarın, son iki yılın Temmuz ayları Tüketici Fiyatları ortalama indeks artış oranı % 0.2 ile 1992 yılı tahmini Gayri Safi Milli Hasıla artış hızı % 5.5 artırılmasıyla aylık 1 252 749.85. — TL. bulunmuştur.

Bulunan bu değerin 1991 yılı için tesbit edilmiş asgari ücret olan 801.000. — TL'ye göre artış oranı % 56.4 olduğundan ve 1992 yılı Haziran ayında yıllık enflasyon % 65.8 olarak gerçekleştiğinden aradaki fark kadar (% 9.4) ilave yapılmıştır.

Bu şekilde bulunan 1 370 508.34. — TL ileriye dönük % 5.5 refah payı artırılarak ücret 1 445 886.30. — TL. bulunmuştur. Uygulamada hesaplama kolaylığı gözönünde tutularak asgari ücretin aylık 1 449 000. — TL'ye yükseltilmesi Komisyonca uygun görülmüştür.

16 yaşından küçük işçinin aylık asgari ücreti Komisyonca 1.116.900. — TL. olarak kabul edilmiştir.

Bu hesaplamalara göre 16 yaşından büyük işçinin aylık asgari ücreti 1.449.000. — TL, günlük asgari ücreti 48 300. — TL, asgari saat ücreti 6.440. — TL 16 yaşından küçük işçinin aylık asgari ücreti 1 116 900. — TL, günlük asgari ücreti 37 230. — TL, asgari saat ücreti 4.964. — TL'dir.

İŞVEREN TEMSİLCİLERİNİN KARŞI OYU VE TEMENNİLERİ

A. KARŞI OY

Komisyonca asgari ücretin tesbitinde;

— Toplu iş sözleşmesi yapan işyerleri ile, yapmayan işyerleri arasında, adil bir farklılaşırma yapılması teklifimizin reddedilmesi,

— Asgari ücretin 1 Ağustos'ta yürürlüğe girmesi çok sayıda işçinin çalıştığı bazı iş kol- larında, hemen bir ay sonra yürürlüğe girecek toplu iş sözleşmeleri nedeniyle önemli sorunlar yaratmaktadır.

Ağustos ayı farkının da ilavesiyle çalışanlar lehine oluşacak daha yüksek asgari ücretin Eylül ayı başında yürürlüğe girmesi teklifimizin kabul edilmemesi,

— Komisyonca benimsenen Besin içi-Besin dışı harcama modeline göre hesap edilerek bulunan miktarlara sonradan sırf bir rakama ulaşmak için artan GSMH'dan pay, refah payı ve düzeltmelerin tekrar tekrar ilavesinin yapıldığı bir yöntemin uygulanması;

yönlerinden Komisyon kararına karşıyız.

B. TEMENNİLERİMİZ

— Kamu-Özel kesim, toplu iş sözleşmesi yapan, yapmayan ayrımlarında ve eğitim düzeyi- nitelik, verimli olup-olmama v.b. sebeplerle, giderek düzeltilmesi imkansız hale gelen ücret yapısındaki çarpıklığın düzeltilmesi için Verimlilik esasına dayalı Milli Ücret Politikası tesbiti kaçınılmaz olup; asgari ücretin de bunu gerçekleştirecek bir model içinde tesbitini,

— Ücretlerden yapılan aşırı kesintiler ve Fonlara yapılan ödemeler, üretim maliyetini yükseltip, rekabet imkanlarını kısıtlamakta bunun sonucu olarak da işiühdamı caydırıcı yön- de etkilemektedir. Bu tür gerçek üretim girdisi olmayan kesinti, ödeme ve yapurumların sayı- larının artırılmaması, dondurulması ve bir zamanlama ile kaldırılmaları,

— 11 Temmuz 1992 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan "Bazı Vergi Kanunlarında De- ğişiklik Yapılması Hakkında Kanun" la "Bakanlar Kuruluna Özel İndirim Tutarlarını asgari ücret tutarına kadar artırmaya yetki verilmesi başka bir ifade ile asgari ücretin vergi dışı bira- kılması'ndan dolayı yılların sorununa çözüm getiren hükümetin bu etkinliğini takdirle karşı- liyoruz.

Asgari ücret ve bu düzeye kadar olan ücretlerden, vergi kesilmemesi uygulamasını, bi- ran önce ve tüm ülke düzeyinde gerçekleştirmesini, temenni etmekteyiz.

Nihat YÜKSEL

İlhan GÖÇER

İŞÇİ TEMSİLCİLERİNİN OY GEREKÇESİ

İşçi kesiminin temsilcileri olarak asgari ücretin belirlenmesi çalışmalarında, devletin ça- lışanların yaşama standartını yükseltme görevini yerine getirmesi ve ortak amacımız olması gereken daha yüksek bir refah düzeyini paylaşma imkânı sağlanması bakımından:

1) Asgari Ücret Tesbit Komisyonunun çalışmaları sırasında gerçekçi bir asgari ücret- in tesbit edilebilmesi için işçinin tek başına değil, 1978-1979 yıllarında belirlenen asgari ücret- lerde olduğu gibi aile bağımlılık faktörünün dikkate alınması,

2) Asgari ücretin net olarak ödenmesi,

3) İşçinin saun alma gücünün ileriye doğru korunabilmesi için gerekli iyileştirmenin yapılması,

4) Asgari ücretle geçinmek zorunda olan işçilerin gelir dağılımından daha adil bir şe- kilde yararlandırılması,

ile ilgili haklı önerilerimizi kapsamayan bu asgari ücreti, işverenlerin yüksek bularak karşı oy kullanmaları nedeniyle, yeterli bulmamamıza rağmen 1 Ağustos 1992 gününden itibaren yü- rürlüğe girmesini sağlayabilmek amacıyla olumlu oy kullanmak zorunluluğu doğmuştur.

Belirlenen nedenlerle karara yukarıdaki görüşlerimiz saklı kalmak şartıyla katılıyoruz.

Mustafa BAŞOĞLU

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığından :

Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararı

Karar Tarihi : 21/7/1992

Karar No : 1992/2

1475 sayılı İş Kanunu'nun Geçici 4 üncü maddesi gereğince tarım ve orman işçilerinin asgari ücretini tespit etmekle görevli Asgari Ücret Tespit Komisyonu 7/5/1992 tarihinde başladığı çalışmalarını 21/7/1992 tarihine kadar sürdürmüş ve yaptığı 8 toplantı sonunda aşağıdaki kararları almıştır.

1 — Sanayi kesimi ile tarım ve orman kesimi için milli seviyede tek bir asgari ücret tespitine oybirliğiyle,

2 — 16 yaşından büyük tarım ve orman işçilerinin bir günlük normal çalışma karşılığı asgari ücretlerinin 48.300.— TL. aylık 1.449.000.— TL. olarak tespitine,

3 — 16 yaşını doldurmamış tarım ve orman işçilerinin bir günlük normal çalışma karşılığı asgari ücretlerinin 37.230.— TL. aylık 1.116.900.— TL. olarak tespitine,

İşveren temsilcilerinin muhalefetine karşılık oyçokluğu ile karar verildi.

4 — İşbu kararın 1475 sayılı İş Kanunu'nun 33 üncü maddesi ve Asgari Ücret Yönetmeliğı uyarınca Resmi Gazete'de yayımlanmasına oybirliğiyle,

Karar verildi.

G E R E K Ç E

I — ASGARİ ÜCRET TESPİTİNDE UYULMASI GEREKEN İLKELER :

1 — Asgari ücret pazarlık ücreti değildir. İşçinin geçimini sağlayacak yasa ve yönetmeliklere uygun, bilimsel, objektif yöntemler ve güvenilir verilerle tespit edilen taban ücretidir.

2 — Asgari ücret, uzun dönemde ekonomik ve sosyal şartların iyileşmesine yardımcı, hakça gelir dağılımını sağlayıcı olmalıdır.

3 — Asgari ücret, iller itibarıyla malların perakende fiyat farklılıklarını gerçek olarak tespit etmek, bunların asgari ücrete yansımaları sağlamak suretiyle ülke çapında tek bir ücret olarak tespit edilmelidir.

II — ASGARİ ÜCRETİN TESPİT YÖNTEMİ :

1 — Asgari ücret bütün illerde besin içi ve besin dışı harcamaları kapsayan ihtiyaçlar için yeterli bir satın alma gücü sağlayan ücrettir. Bu nedenle, tüketim harcamaları, besin içi ve besin dışı harcamaları olarak iki bölümde düşünülmüştür.

Çalışanların fizyolojik ihtiyaçları ile tutarlı ve dengeli beslenme için gerekli besin maddelerinin tespiti amacıyla Hacettepe Üniversitesinin bir işçinin günlük çalışma karşılığı olarak ihtiyaç duyduğu kalori miktarı ve bu kaloriyi sağlayan beslenme kalıbı bu konudaki çalışmalara esas alınmıştır.

2 — Dengeli beslenme için gerekli 3500 kaloriyi sağlayan besin içi harcamalarının tutarı tüm illerdeki perakende fiyatlar kullanılarak ve bu fiyatlar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığında kayıtlı işçi sayıları ile ağırlıklandırılarak tesbit edilmiştir.

3 — Bu fiyatlar Devlet İstatistik Enstitüsünün tüm illerde aylık olarak derlediğı perakende fiyatlar olup asgari ücretin hesaplanmasında D.İ.E.'ce eldeki verilere göre en son ay olan Haziran-1992 fiyatları kullanılmıştır.

4 — Devlet İstatistik Enstitüsünde bulunan besin içi fiyatları enstitünün 1987 yılı Türkiye geneli Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi sonuçlarına göre bulunan besin içi % 40.12, besin dışı % 59.88 oranları esas alınmıştır.

5 — Bu oranlar esas alınarak ve 1992 yılı Haziran ayı fiyatları kullanılarak bulunan asgari ücrete son iki yılın Temmuz ayları ortalama Tüketici Fiyatları İndeks artış oranı ile 1992 yılı tahmini Gayri Safi Milli Hasıla artış hızı, refah payı ve benzeri faktörler gözönünde tutularak ilaveler yapılmıştır.

ASGARI ÜCRETİN HESAPLANMASI

Her il için ayrı olmak üzere 71 ilin Haziran 1992 perakende fiyatları kullanılarak işçi için net 3500 kaloriye göre günlük gıda harcamaları tutarı bulunmuştur. Bu harcama tutarları, yeni illerin oluşması sonucu bu illerle ilgili istatistiki bilgilerin henüz yetişmemesi nedeni ile 71 ildeki işçi sayıları ile çarpılarak ağırlıklandırılmıştır.

Toplam (İllerdeki İşçi Sayıları x İllerdeki Günlük Gıda Harcaması Tutarı)

Toplam İşçi Sayısı

$$\frac{57\ 004\ 013\ 428.11}{3\ 596\ 469} = 15\ 849.99.— TL$$

Buna göre işçinin bir günlük gıda harcaması tutarı 15 849.99.— TL'dir.

Besin içi ve besin dışı oranları kullanılarak bulunan günlük besin içi ve besin dışı toplam harcamalar tutarı.

$$\frac{15\ 849.99}{40.12} \times 100 = 39\ 506.46.— TL$$

İşçinin bir aylık toplam besin içi ve besin dışı harcamaları tutarı.

$$39\ 506.46 \times 30 = 1\ 185\ 193.80.— TL'dir.$$

Bulunan bu aylık miktarın, son iki yılın Temmuz ayları Tüketici Fiyatları ortalama ind eks artış oranı % 0.2 ile 1992 yılı tahmini Gayri Safi Milli Hasıla artış hızı % 5.5 artırılmasıyla aylık 1 252 749.85.— TL. bulunmuştur.

Bulunan bu değerin 1991 yılı için tesbit edilmiş asgari ücret olan 801.000.— TL'ye göre artış oranı % 56.4 olduğundan ve 1992 yılı Haziran ayında yıllık enflasyon % 65.8 olarak gerçekleştiğinden aradaki fark kadar (% 9.4) ilave yapılmıştır.

Bu şekilde bulunan 1 370 508.34.— TL ileriye dönük % 5.5 refah payı artınırlarak ücret 1 445 886.30.— TL. bulunmuştur. Uygulamada hesaplama kolaylığı gözönünde tutularak asgari ücretin aylık 1 449 000.— TL'ye yükseltilmesi Komisyonca uygun görülmüştür.

16 yaşından küçük işçinin aylık asgari ücreti Komisyonca 1.116.900.— TL. olarak kabul edilmiştir.

Bu hesaplamalara göre 16 yaşından büyük işçinin aylık asgari ücreti 1.449.000.— TL, günlük asgari ücreti 48 300.— TL, asgari saat ücreti 6.440.— TL 16 yaşından küçük işçinin aylık asgari ücreti 1 116 900.— TL, günlük asgari ücreti 37 230.— TL, asgari saat ücreti 4.964.— TL'dir.

İŞVEREN TEMSİLCİLERİNİN KARŞI OYU VE TEMENNİLERİ

A. KARŞI OY

Komisyonca asgari ücretin tesbitinde;

— Toplu iş sözleşmesi yapan işyerleri ile, yapmayan işyerleri arasında, adil bir farklılaştırma yapılması teklifimizin reddedilmesi,

— Asgari ücretin 1 Ağustos'ta yürürlüğe girmesi çok sayıda işçinin çalıştığı bazı iş kol- larında, hemen bir ay sonra yürürlüğe girecek toplu iş sözleşmeleri nedeniyle önemli sorunlar yaratmaktadır.

Ağustos ayı farkının da ilavesiyle çalışanlar lehine oluşacak daha yüksek asgari ücretin Eylül ayı başında yürürlüğe girmesi teklifimizin kabul edilmemesi,

— Komisyonca benimsenen Besin içi-Besin dışı harcama modeline göre hesap edilerek bulunan miktarlara sonradan sırf bir rakama ulaşmak için artan GSMH'dan pay, refah payı ve düzeltmelerin tekrar tekrar ilavesinin yapıldığı bir yöntemin uygulanması;

yönlerinden Komisyon kararına karşıyız.

B. TEMENNİLERİMİZ

— Kamu-Özel kesim, toplu iş sözleşmesi yapan, yapmayan ayrımlarında ve eğitim düzeyi- nitelik, verimli olup-olmama v.b. sebeplerle, giderek düzeltilmesi imkansız hale gelen ücret yapısındaki çarpıklığın düzeltilmesi için Verimlilik esasına dayalı Milli Ücret Politikası tesbiti kaçınılmaz olup; asgari ücretin de bunu gerçekleştirecek bir model içinde tesbitini,

— Ücretlerden yapılan aşırı kesintiler ve Fonlara yapılan ödemeler, üretim maliyetini yükseltip, rekabet imkanlarını kısıtlamakta bunun sonucu olarak da istihdamı caydırıcı yön- de etkilemektedir. Bu tür gerçek üretim girdisi olmayan kesinti, ödeme ve yapırımların sayı- larının artırılmaması, dondurulması ve bir zamanlama ile kaldırılmaları,

— 11 Temmuz 1992 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan "Bazı Vergi Kanunlarında De- ğişiklik Yapılması Hakkında Kanun" la "Bakanlar Kuruluna Özel İndirim Tutarlarını asgari ücret tutarına kadar artırmaya yetki verilmesi başka bir ifade ile asgari ücretin vergi dışı bira- kılması"ndan dolayı yılların sorununa çözüm getiren hükümetin bu etkinliğini takdirle karşı- liyoruz.

Asgari ücret ve bu düzeye kadar olan ücretlerden, vergi kesilmemesi uygulamasını, bi- ran önce ve tüm ülke düzeyinde gerçekleştirmesini,

temenni etmekteyiz.

Nihat YÜKSEL

İlhan GÖÇER

İŞÇİ TEMSİLCİLERİNİN OY GEREKÇESİ

İşçi kesiminin temsilcileri olarak asgari ücretin belirlenmesi çalışmalarında, devletin ça- lışanların yaşama standartını yükseltme görevini yerine getirmesi ve ortak amacımız olması gereken daha yüksek bir refah düzeyini paylaşma imkânı sağlanması bakımından:

1) Asgari Ücret Tesbit Komisyonunun çalışmaları sırasında gerçekçi bir asgari ücret- tin tesbit edilebilmesi için işçinin tek başına değil, 1978-1979 yıllarında belirlenen asgari ücret- lerde olduğu gibi aile bağımlılık faktörünün dikkate alınması,

2) Asgari ücretin net olarak ödenmesi,

3) İşçinin satın alma gücünün ileriye doğru korunabilmesi için gerekli iyileştirmenin yapılması,

4) Asgari ücretle geçinmek zorunda olan işçilerin gelir dağılımından daha adil bir şe- kilde yararlandırılması,

ile ilgili haklı önerilerimizi kapsamayan bu asgari ücreti, işverenlerin yüksek bulularak karşı oy kullanmaları nedeniyle, yeterli bulmamamıza rağmen 1 Ağustos 1992 günden itibaren yü- rürlüğe girmesini sağlayabilmek amacıyla olumlu oy kullanmak zorunluluğu doğmuştur.

Belirlenen nedenlerle karara yukarıdaki görüşlerimiz saklı kalmak şartıyla katılıyoruz.

Mustafa BAŞOĞLU

EK : 3

ULUSLARARASI ÇALIŞMA ÖRGÜTÜ'NÜN ÖZELLİKLE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE
ASGARİ ÜCRETLERİN TESBİT EDİLMESİNE DAİR 131 SAYILI SÖZLEŞMESİ

29 Nisan 1972 tarihinde yürürlüğe giren, Gelişmekte olan ülkelere özellikle atıfta bulunan asgari ücret tesbitine ilişkin 131 sayılı sözleşme Türkiye tarafından henüz onaylanmamıştır.

Oysa, koalisyon Hükümeti, çalışma yaşamına ilişkin konularda Uluslararası Çalışma Örgütü ilkelerine uygun bir yapının gerçekleştirileceğini vaad etmiştir.

Koalisyon Hükümeti'nin, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 131 sayılı sözleşmesini zaman geçirmeden onaylaması ve asgari ücretin tesbit yöntemini sözleşmeyi dikkate alarak değiştirmesi gerekmektedir.

131 sayılı sözleşme aşağıda yer almaktadır :

Uluslararası Çalışma Bürosu Yönetim Kurulu tarafından Cenevre'ye davet edilerek orada 3 Haziran 1970'de 54 üncü toplantısını yapan Uluslararası Çalışma Örgütü Genel Konferansı çoğunlukla onaylanan asgari ücretlerin tesbit usulleri hakkında 1928 sözleşmesi, eşit ülkeler hakkında 1951 sözleşmesi ve tarımda asgari ücretlerin tesbit usulleri hakkındaki 1951 sözleşmesi içeriğinden bilgi edinerek;

Bu sözleşmelerin çok az ücret alan işçi gruplarının korunmasına önemli yardımda bulunduğunu;

Söz konusu sözleşmeleri tamamlayan ve çok düşük ücretlere karşı işçilerin korunmasını sağlayan, aynı zamanda yerel uygulama dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaçlarını dikkate alan yeni bir belge kabul edilmesinin istendiğini gözönünde tutarak;

Toplantı gündeminin beşinci maddesini oluşturan, özellikle gelişmekte olan ülkelere asgari ücret tesbit sistemlerine ve ilgili sorunlara dair bazı tekliflerin kabulüne;

Bu tekliflerin Uluslararası bir sözleşme şeklini almasına karar verdikten sonra,

22 Haziran 1970 de asgari ücretlerin tesbitine dair aşağıdaki sözleşme kabul edilmiştir.

Madde :1

1. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün bu sözleşmeyi onaylayan her üyesi, bütün işçi gruplarını kapsayan ve çalışma şartları onların korunmasını mümkün kılan bir asgari ücret sistemi oluşturmayı taahhüt eder.

2. Her ülkenin yetkili makamı, mevcut olan yerlerde, ilgili işveren ve işçilerin en fazla temsil hakkına sahip olan kuruluşlarıyla görüştüktan sonra bu kuruluşlarla mutabakat halinde korunacak olan işçi gruplarını tayin eder.

3. Bu sözleşmeyi onayan her üye, Uluslararası Çalışma Teşkilatı Anayasası'nın 22 nci maddesi uyarınca işbu sözleşmenin uygulanması konusunda vermekle yükümlü bulunduğu ilk raporda sebeplerini belirtmek suretiyle bu madde gereğince korunmayan işçi gruplarını bildirecek ve daha sonraki raporlarında adı geçen gruplarla ilgili konularda mevzuatının ve uygulamasının durumunu belirtecektir.

Madde : 2

1. Asgari ücretler kanun kuvvetini haiz olacaklar ve aşağı düşürülmeyeceklerdir; onların uygulanmaması halinde sorumlu kişi veya kişilere karşı cezai veya daha başka yaptırımlar uygulanacaktır.

2. Yukarı 1 nci paragraftaki hükümler baki kalmak şartıyla, serbestçe toplu görüşme yapılmasına tamamen riayet edilecektir.

Madde : 3

Asgari ücretler seviyesinin tayininde dikkate alınacak elemanlar, mümkün olduğu takdirde, milli uygulama ve şartlar gözönünde tutularak;

a) Ülkelerde ücretlerin genel düzeyine, hayat pahalılığına sosyal güvenlik yardımlarına ve diğer sosyal gruplarla mukayeseli hayat düzeylerine göre işçilerin ve ailelerinin ihtiyaçlarını;

b) Ekonomik gelişme gerekleri, verimliliğin düzeyi ve yüksek düzeyde istihdamın sağlanması ve korunması dahil ekonomik faktörlerini kapsayacaktır.

Madde : 4

1. Bu sözleşmeyi onayan her üye, yukarıdaki 1 nci madde gereğince korunan işçi gruplarına ödenecek asgari ücretlerin tesbit edilmesini ve zaman zaman ayarlanmasını mümkün kılan, ülkenin şartlarına ve ihtiyaçlarına uygun yöntemleri oluşturacak ve koruyacaktır.

2. Yukarıda öngörülen yöntemlerin ihdas edilmesi ve uygulanması, veya bu yöntemlerde yapılacak değişiklikler konusunda ilgili işveren ve işçilerin en çok temsil hakkına sahip kuruluşlarıyla veya böyle kuruluşların mevcut olmadığı hallerde ilgili işveren ve işçi temsilcileriyle, görüşülmesi için hükümler alınacaktır.

3. Mevcut asgari ücret tesbit yöntemlerinin içeriğine uygun olduğu takdirde:

a) Eşit ölçüde ilgili işveren ve işçi kuruluşlarıyla temsilcilerinin veya böyle kuruluşların mevcut olmadığı hallerde ilgili işveren ve işçi temsilcilerinin,

b) Mevcut olan yerlerde ilgili işveren ve işçilerin en çok temsil hakkına sahip kuruluşlarıyla görüştükten ve ulusal mevzuat veya teamüle uygun benzer görüşmelerden sonra tayin edilerek ülkenin genel çıkarlarını temsil yetkisi tanınan kişilerin asgari ücret tesbit usullerinin uygulanmasına doğrudan katılmalarını sağlayacak hükümler alınacaktır.

Madde : 5

Asgari ücretlerle ilgili hükümlerin etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacı ile gerekli başka tedbirlerle tamamlayan iyi bir teftiş sistemi gibi, uygun tedbirler alınacaktır.

Madde : 6

Bu sözleşme mevcut sözleşmelerden herhangi birini tadil edecek şekilde yorumlanamayacaktır.

Madde : 7

Bu sözleşmenin kesin onama belgeleri Uluslararası Çalışma Bürosu Genel müdürüne gönderilecek ve onun tarafından tescil edilecektir.

Madde : 8

1. Bu sözleşme ancak onama belgeleri Genel müdür tarafından tescil edilmiş olan Uluslararası Çalışma Örgütü üyelerini bağlayacaktır.

2. Bu sözleşme iki üyenin onama belgesi Genel Müdür tarafından tescil edildiği tarihten on iki ay sonra yürürlüğe girecektir.

3. Daha sonra, bu sözleşme her üye için onama belgesi tescil edildiği tarihten itibaren on iki ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde : 9

1. Bu sözleşmeyi onayan her üye, onu ilk yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on yıllık bir devre sonunda, Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürlüğüne göndereceği ve bu müdürün tescil edeceği bir belge ile feshedebilir. Fesih tescil tarihinden ancak bir yıl sonra muteber olacaktır.

2. Bu sözleşmeyi onamış olup da, onu bundan evvelki fıkrada sözü edilen on yıllık devrenin bitiminden itibaren bir yıl içinde bu madde gereğince feshetmek hakkını kullanmayan her üye yeniden on yıllık bir süre için bağlanmış olacak ve bundan sonra bu sözleşmeyi, her on yıllık devre bitince, bu maddede ileri sürülen koşullar içinde feshedebilecektir.

Madde : 10

1- Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürü, örgüt üyeleri tarafından kendisine bildirilen bütün onama ve fesihlerin tescil edildiğini Uluslararası Çalışma Örgütünün bütün üyelerine tebliğ edecektir.

2. Genel Müdür kendisine gönderilen sözleşmenin ikinci onama belgesinin tescil edildiğini örgüt üyelerine tebliğ ederken, bu sözleşmenin yürürlüğe gireceği tarih hakkında örgüt üyelerinin dikkatini çekecektir.

Madde : 11

Uluslararası Çalışma Bürosu Genel müdürü, yukarıdaki maddeler gereğince tescil etmiş olduğu bütün onama ve fesihlere dair tüm bilgileri, Birleşmiş Milletler Anlaşmasına 102'nci maddesi uyarınca tescil edilmek üzere Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine ulaştıracaktır.

Madde : 12

Uluslararası Çalışma Bürosu Yönetim Kurulu gerekli gördüğü her seferinde, bu sözleşmenin uygulanması hakkındaki bir raporu Genel Konferansa sunulacak ve onun tamamen veya kısmen değiştirilmesi sorununun konferans gündemine alınması gereği hakkında karar verecektir.

Madde : 13

1. Konferansın bu sözleşmeyi tamamen veya kısmen değiştiren yeni bir sözleşmeyi kabul etmesi halinde ve yeni sözleşme aksini öngörmediği takdirde;

a) Tadil edici yeni sözleşmenin bir üye tarafından onanması keyfiyeti, yukarıdaki 6'ncı madde dikkate alınmaksızın ve tadil edici yeni sözleşme yürürlüğe girmiş olmak kayıt ve şartıyla, bu sözleşmenin derhal ve kendiliğinden feshini getirecektir.

b)Tadil edici yeni sözleşmenin yürürlüğe girmesi tarihinden itibaren bu sözleşme üyelerin onamasına artık açık bulundurulmayacaktır.

2. Bu sözleşme, onu onayıp da tadil edici sözleşmeyi onamamış bulunan üyeler için, her halde şimdiki şekil ve içeriğiyle geçerli olmakta devam edecektir.

Madde : 14

Bu sözleşmenin Fransızca ve İngilizce metinleri aynı şekilde geçerlidir.

DİPNOTLAR

- 1) Asgari Ücret, TÜRK-İŞ Yayınları No.119, s.9, 1978/ANKARA
- 2) OECD Economic Surveys Turkey-1993, s.63
- 3) Doğruiol Partisi ile Sosyal Demokrat Halkçı Parti Arasında imzalanan Ortak Hükümet Protokolü ve Ekleri, s.8-11, 19 Kasım 1991
- 4) 1993 Yıllı Programı, s.171
- 5) Resmi Gazete, 12 Şubat 1972, Sayı 14097
- 6) TALAS Cahit, Sosyal Ekonomi, s.48-49, ANKARA/1979
- 7) KUTAL Metin, Asgari Ücret, s.6 İSTANBUL/1969
- 8) TAŞÇIOĞLU Mükerrrem, Uluslararası Görüşler Açısından Endüstri ve Tarım Sektörlerinde Asgari Geçim, Asgari Ücret, Sorunları ve Bu Konular Karşısında Türkiye, s.206 vd. ANKARA/1971
- 9) Resmi Gazete, 14 Ekim 1989, sayı 20311
- 10) Resmi Gazete, 30 Temmuz 1991, Sayı 20945
- 11) OECD Economic Surveys Turkey - 1993 s.64
- 12) TÜRK-İŞ Teşkilât Albümü 1993 s.10 vd.
- 13) TÜRK-İŞ 14.Genel Kurul Raporu, s.110 ANKARA/1986
- 14) TÜRK-İŞ, Yasa Değişiklik önerisi Mart/1990
- 15) Resmi Gazete 28 Temmuz 1992, Sayı 21298 Asgari Ücret Tesbit Komisyonu Kararında Haziran/1992 Fiyatlarıyla Günlük Besin İçi Harcama Tutarı 15.349.99 TL. ilân edilmiştir. Aylık Tutar buna göre 460.500.-Lira olmaktadır.
- 16) TOBB Vergi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, s.69 ANKARA/1992
- 17) TÜRK-İŞ 16.Genel Kurul Çalışma Raporu, s.35 ANKARA/1992
- 18) TOBB Vergi Özel İhtisas Komisyonu Raporu s.69 ANKARA/1992
- 19) SSK 1991 İstatistik Yıllığı
- 20) DPT, Kamu Kesimi Memur ve İşçilerin Sosyal Durumları ile İlgili Anket Sonuçları (1986).
- 21) TİSK, 1991 Çalışma İstatistikleri ve İşgücü Maliyeti s.17
- 22) PETROL-İŞ, Üyelerimizin Yaşam Koşullarından Rakamlar, 1986
- 23) DEMİRYOL-İŞ, Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Günümüzde Demiryolu İşçisi Ank.1988
- 24) DİE, Nisan/1992, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları
- 25) Resmi Gazete, 30 Nisan 1979, sayı 16624
- 26) Resmi Gazete, 30 Nisan 1977, sayı 16155
- 27) CENTEL Tankut, İş Hukukunda Ücret, s.186 T.DENİZCİLER Send.Eğt.Dizisi 9,İstanbul/1987
- 28) ÖZMUCUR Süleyman, TİSK Türkiye'de Ücret Artışları Çalışmasında yeralan revize edilmiş geçici rakamları.
- 29) Fiyatlar TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi Tarafından Tesbit Edilmiştir.

